

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

KORIŠČENJE STRUKTURNIH POMOČI EVROPSKE UNIJE – PRIMER ŠPANJE

Ljubljana, april 2004

LARA MADOTTO

IZJAVA

Študentka _____ izjavljam, da sem avtorica tega
diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom _____
in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis _____

KAZALO

UVOD	1
1.REGIONALNA POLITIKA EU IN STRUKTURNI/ KOHEZIJSKI SKLADI	2
1.1 SPLOŠNO O REGIONALNI POLITIKI	2
1.2 STRUKTURNA IN KOHEZIJSKA POLITIKA EU	5
1.2.1 Cilji strukturne in kohezijske politike EU	6
1.2.2 Strukturna politika	7
1.2.2.1 Strukturni skladi	8
1.2.2.1.1 Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF)	8
1.2.2.1.2 Finančni instrument usmerjanje ribištva (FIFG)	9
1.2.2.1.3 Evropski regionalni razvojni sklad (ERDF)	10
1.2.2.1.4 Evropski socialni sklad (ESF)	10
1.2.2.1.5 Pobude skupnosti – Community Initiatives	10
1.2.2.1.6 Ukrepi za spodbujanje inovacij in raziskav - Innovative Actions	11
1.2.2.1.7 Evropska investicijska banka – European Investment Bank, EIB	11
1.2.2.2 Osnovni dokumenti za izvajanje strukturne politike	12
1.2.2.3 Načela izvajanja strukturne politike	13
1.2.2.4 Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji – NUTS	13
1.2.2.5 Ustreznost BDP kot indikatorja gospodarske razvitosti regij	15
1.2.3 Kohezijska politika	16
1.2.3.1 Kohezijski sklad	16
1.2.4 Modeli regionalne samouprave v Evropski uniji	19
1.2.4.1 Ustanavljanje občin v EU	20
1.2.5 Predpristopne pomoči EU državam kandidatkam za članstvo v EU	21
2. STRUKTURNE POMOČI EU V ŠPANJI	23
2.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ŠPANJE	23
2.2 LOKALNA SAMOUPRAVA V ŠPANJI	25
2.2.1 Regionalna in lokalna oblast	25
2.2.2 Način financiranja regij, občin in provinc	27
2.2.3 Problem občin	28
2.3 RAZMERE IN SPREMEMBE V ŠPANSKEM GOSPODARSTVU	29
2.3.1 Spremembe v 60. in 70. letih	29
2.3.2 Naftne krize in strukturne reforme v 70. in 80. letih	29
2.4 VPLIV STRUKTURNIH POMOČI EU NA GOSPODARSTVO ŠPANJE	30
2.4.1 Vstop Španije v EU	30
2.4.2 Strukturne pomoči v Španiji	31
2.4.2.1 Programsko obdobje 1989 – 1994	31
2.4.2.2 Programsko obdobje 1994 – 1999	33
2.4.2.3 Programsko obdobje 2000 – 2006	37
3. STRUKTURNE POMOČI EU V SLOVENIJI	40
SKLEP	44
LITERATURA	45
VIRI	46
SLOVARČEK	
PRILOGE	

UVOD

Prva svetovna vojna je pustila Evropo v ruševinah, druga pa je dokončno pometla z oslabljenim evropskim gospodarstvom. Šele takrat so Evropejci začeli razmišljati o svoji enotnosti na drugačen način – demokratične vlade so se odločile za ekonomsko in politično združevanje. Evropa je postala hitro rastoči konglomerat različnih kultur in identitet vključenih narodov. Njena narava, uspeh in vrednote, na katerih je zgrajena, privlačijo nove kandidatke držav s širokim spektrom ekonomskega in političnega ozadja.

V Evropski uniji (EU) že od nekdaj obstajajo velike razlike v razvoju in življenjskem standardu posameznih držav članic in še posebej njihovih regij. Evropa je eden največjih svetovnih trgov, na katerem se proda večina evropske proizvodnje. Zadostno povpraševanje ter razvitost vseh delov skupnega trga je v neposrednem interesu kapitala. Zaradi vsega opisanega je EU s pomočjo strukturnih pomoči (v diplomskem delu so s pojmom strukturne pomoči poimenovane pomoči Kohezijskega in strukturnih skladov EU) hitro pristopila k postopnemu zmanjševanju in odpravljanju razlik v razvitosti med posameznimi evropskimi regijami. Namen diplomskega dela je ugotoviti, kako lahko regionalna politika EU s svojimi instrumenti vpliva na gospodarski razvoj svojih držav članic. Diplomsko delo se osredotoča na eno izmed štirih kohezijskih držav EU. V središču zanimanja je vpliv strukturnih skladov in ostalih pomoči EU na gospodarski razvoj Španije.

Diplomsko delo je sestavljeno iz treh delov. V prvem delu so predstavljeni osnovni pojmi, povezani z regionalno politiko, ki so osnova za razumevanje celotnega diplomskega dela. Najprej predstavim strukturno in kohezijsko politiko EU, saj imata obe politiki izjemno pomembno vlogo pri uravnoteženju gospodarskega in socialnega razvoja v EU in tako odpravljata razne neenakosti med posameznimi državami članicami. Za usklajevanje regionalnih statistik v EU je zelo pomembna klasifikacija NUTS. Klasifikacija NUTS je osnova za členitev teritorialnih enot in usklajevanje regionalnih statistik v EU. Vsako narodno gospodarstvo predstavlja mozaik različnih regij, vsaka od regij pa ima lastno dinamiko in strukturo, povezano v vedno bolj internacionalno odprt sistem gospodarskih povezav. Posebnosti regij vplivajo na njihovo konkurenčnost v pozitivnem ali negativnem smislu. V nadaljevanju so na kratko predstavljeni osnovni kazalci razvitosti, ki so osnova za razvrščanje in primerjavo regij na nacionalni ali regionalni ravni. Posebna pozornost je namenjena tudi predstavitvi regionalne samouprave v EU. Med prioritete naloge EU vsekakor sodi širitev. Na koncu prvega dela je predstavljena še predpristopna pomoč EU, ki je namenjena učinkovitemu in lažjemu izvajanju priprav držav kandidatk iz srednje in vzhodne Evrope na priključitev v EU.

Drugi del se začne s predstavitvijo Španije, njenih splošnih značilnosti, državne ureditve in ozemeljske razdelitve. Sledi predstavitev španske lokalne samouprave, saj je za uspešno izvajanje regionalne politike nepogrešljivo sodelovanje med regionalno ter nacionalno ravni

uprave in EU. Največkrat prav regionalna oblast ve, kaj določena regija potrebuje in kakšni so rezultati določenih projektov, ki so financirani s strani EU. V nadaljevanju je predstavljeno špansko gospodarstvo od šestdesetih let dalje vse do vključitve Španije v EU leta 1986. Nato so podrobneje predstavljena tri programska obdobja: obdobje od 1989-1993, obdobje 1994-1999 in na koncu še obdobje 2000-2006. To so obdobja, v katerih je Španija pridobivala pomoč strukturnih in Kohezijskega sklada, zato sledi analiza prejetih sredstev strukturnih in Kohezijskega sklada skozi obdobja in njihov vpliv na gospodarsko rast Španije.

Slovenija je kot gospodarsko najrazvitejša kandidatka najbolj pripravljena na vstop v EU. Vendar pa je zaradi svoje majhnosti za Evropo razmeroma neprepoznava in nezanimiva, saj se njen majhen trg ne more kosati z nekaj deset milijonskimi trgi večjih kandidat, po katerih Evropa težko skriva apetite. Površinska ujetost jo spremlja na vsakem koraku in ji povzroča nemalo preglavic. Relativno uspešna gospodarska statistika Slovenije in njena ozemeljska majhnost predstavljata najslabšo kombinacijo za določanje višine pomoči, kar postavlja Slovenijo na rep lestvice prejemnic. V zadnjem delu podajam pregled dosedanje udeležbe Slovenije pri regionalni pomoči EU in napovedi za njeno prihodnjo udeležbo v strukturnih pomočeh EU. Ob koncu je podan še strnjen prikaz primerjave regionalne politike Španije in Slovenije in možnost izrabe izkušenj Španije za nadaljnji gospodarski razvoj Slovenije.

1. REGIONALNA POLITIKA IN STRUKTURNI/ KOHEZIJSKI SKLAD EU

1.1 Splošno o regionalni politiki

Večina držav na svetu se ukvarja s problemom nerazvitih območij, pokrajin ali regij. Z vidika družbenoekonomskega razvoja ima vsaka država svoj »sever« in svoj »jug«. S propadom planskega načina gospodarjenja in prevzemom tržnega mehanizma kot načinom gospodarjenja stopi v ospredje trend decentralizacije odločanja in tržnega boja, ki od države zahteva čedalje pomembnejšo vlogo regionalne razvojne politike (Peterman Poljanšek, 2000, str. 3).

Regionalna politika je oblika državne intervencije, katere namen je vplivati na uravnoteženo porazdelitev ekonomske aktivnosti ter zmanjševati socialne in ekonomske razlike med regijami (Kuljaj, 2002, str. 2). Večino sredstev za zmanjšanje razvojnih razlik zagotavlja EU preko strukturnih skladov ter preko Kohezijskega sklada. Strukturna kot kohezijska politika sta tako hkrati poglobitev skupne regionalne politike in njen sestavni del, regionalna politika je tako v primerjavi s strukturno in kohezijsko politiko širši pojem. Ko govorimo o regionalni politiki, lahko govorimo o zasledovanju več različnih ciljev. Kot najpogostejša naloga regionalne politike se pojavlja »zapiranje« (konvergenca) razlik v regijah. Seveda pa obstajajo tudi drugače opredeljeni cilji regionalne politike. Teoretiki imajo o smotru

regionalne politike različna mnenja. Eni menijo, da je regionalna politika povsem odveč, drugi pa jo zagovarjajo kot temeljni vzvod izenačevanja razlik med regijami ter celo njihovega napredka.

Regionalna politika je zelo pomembno področje delovanja držav članic EU. Bruselj zanjo namenja dobro tretjino proračunskih sredstev. Z regionalno strukturno politiko, ki jo vodi prek strukturnih skladov in kohezijskega sklada, EU ne želi nadomestiti regionalnih politik držav članic, saj so te prve, ki morajo skrbeti za reševanje težav v svojih regijah. Z usklajevanjem teh politik in finančnih instrumentov si EU prizadeva predvsem za ukinitvev oz. ublažitev obstoječih regionalnih razlik med državami članicami in posameznimi regijami.

Poglavitni cilji regionalne politike so aktiviranje nezaposlenih virov in potenciala v regiji, privabljanje manjkajočih faktorjev in povečanje proizvodnje ter prihodkov. V nekaterih že razvitih regijah je cilj lahko tudi razbremenitev regije in zavarovanje njenega načetega okolja. Obstaja nekaj razlogov, ki ne govorijo v prid prevelikim regionalnim razlikam (Farič, 1999, str. 21-23):

- **Ekonomski:** regionalne razlike lahko vplivajo na neučinkovitost narodnega gospodarstva, s tem pa tudi zmanjšujejo stopnjo gospodarske rasti. Obstaja množica realnih primerov slabosti, ki se pojavljajo kot posledica neenakomernega razvoja v prostoru: problemi aglomeracij, inflacijski pritiski, neoptimalna izraba infrastrukture, nepopolna izkoriščenost produkcijskih faktorjev, višja stopnja brezposelnosti v narodnem gospodarstvu.
- **Socialni in politični:** odpravljanje regionalnih razlik je povezano predvsem z možnostjo za doseganje vsaj podobnih, če že ne enakih življenjskih pogojev na območju cele države. Prevelike regionalne razlike pogosto predstavljajo glavno grožnjo enotnosti države.
- **Ekološki:** nastanek aglomeracij, za katere je značilna velika koncentracija, ne le ljudi, pač pa tudi industrije, odpira celo vrsto ekoloških problemov.

Pristopi k izvajanju regionalne politike so različni: poskušajo izboljšati delovanje tržnih sil, vplivajo na lokacijo novih proizvodnih kapacitet oziroma na relokacijo obstoječih. Regionalna politika lahko s svojimi instrumenti vpliva tudi na razvoj infrastrukture in na ta način poveča komparativne prednosti regije, v katero se investira. Pregled regionalne politike po evropskih državah nam razkrije kopico instrumentov, ki pa jih lahko združimo v tri kategorije (Armstrong, Taylor, Williams, 1994, str. 183):

- **Mobilnost dela.** Brezposelnost in nižje plače silijo delavce v migracijo na območja z boljšimi pogoji. Zagovorniki tega pristopa so prepričani, da vodijo alokativni učinki te vrste do ekonomske konvergence med regijami in državami. Področjem z večjim povpraševanjem po delu je le-to na voljo, na področjih s presežno delovno silo pa brezposelnost upade. Čeprav je zmanjšanje razlik v nezaposlenosti med regijami eden izmed glavnih ciljev regionalne politike pa instrumenti, usmerjeni neposredno na mobilnost delovne sile, niso ravno pogosti, saj porajajo tudi nekaj problemov. V regijah in državah gostiteljicah je veliko odvisno od tega, ali bo pritok delovne sile ustrezal

povpraševanju po njej. Nekatere regije se tako lahko čutijo zapostavljene, drugod lahko pride do izseljevanja, kar poruši lokalna ravnovesja in poveča nevarnost inflacijskih pritiskov v primeru večje ekspanzije povpraševanja od ponudbe. Drugi problem je bojazen po izkoriščanju migrantske delovne sile, saj je ta pogosto slabo sindikalno organizirana. Migracija dela lahko škoduje regiji, ki ji grozita depopulacija ter nadaljnji zaton. Politika migracije presežne delovne sile je primernejša za prenaseljena območja.

- **Gospodarske panoge (industrija).** Instrumenti, ki ciljajo na gospodarske panoge (industrijo), vplivajo na lokacijo novih proizvodnih kapacitet ali pa na relokacijo obstoječih. To se lahko doseže z omejitvami investiranja v razvitejših regijah ali pa z investicijskimi spodbudami v manj razvitih regijah. Podobno kot v prvem primeru tudi politika omejitev investiranja ni (bila) zelo razširjena. Omejitve investiranja v razviti regiji še ne pomeni investicije v manj razviti. Tako je prišlo v času recesije v sedemdesetih do opustitve ali vsaj omejitve te politike v vseh državah, ki so jo uporabljale. Veliko pogostejši instrument so investicijske spodbude, ki pomagajo pri preusmerjanju iz razvitejših v manj razvite regije. Podjetjem so namenjene različne spodbude za širitev ali relokacije aktivnosti na območja višje brezposelnosti. Te so prisotne predvsem v obliki subvencij in davčnih ugodnosti, posojil z ugodno obrestno mero (nižjo od tržne), transportnih nadomestil itd.
- **Investicije v infrastrukturo.** Ta način interveniranja ima veliko možnosti, med najpogostejše pa sodijo izgradnja prometne infrastrukture in subvencioniranje oz. ponudba industrijskih zemljišč in zgradb. Glede na to, da se večina slabše razvitih regij nahaja na obrobju države, je gradnja prometne infrastrukture nujen pogoj za njihov nadaljnji razvoj. Ponudbo industrijskih zemljišč in zgradb je po recesiji v sedemdesetih letih nadomestila politika gradnje znanstvenih parkov in centrov rasti. Še pomembnejša od samih investicij v infrastrukturo regij pa je informacija, ki jo takšne aktivnosti nosijo s sabo. Kažejo namreč na interes države, da zagotovi boljše razmere v regiji, in njen namen, da bo pri tem sodelovala. To pa je pomemben znak za privatni kapital, brez katerega si ni mogoče zamisliti celovitega in uspešnega razvoja neke regije.

Regionalna politika skuša pripomoči k ekonomskemu prilagajanju predvsem naslednjim tipom regij (Hitiris, 1994, str. 225-229):

- **Regijam z relativno visokim deležem zaposlenosti in proizvodnje v kmetijstvu.** Ponavadi so to manj razvita območja na podeželju z relativno nizkimi prihodki, visoko stopnjo brezposelnosti in slabo razvito infrastrukturo.
- **Regijam v industrijskem zatonu.** To so regije z industrijo, ki ni bila sposobna vzdržati ritma tehnoloških sprememb, npr. premogovna in jeklarska industrija, tekstilna industrija, ladjedelnštvo itd.; v času recesije je najprej odpuščena delovna sila, zaposlena v teh industrijah.
- **Regijam z visoko koncentracijo proizvodnje s problemi zasičenosti in onesnaževanja.**
- **Obmejnimi regijami,** ki so oddaljene od ekonomsko aktivnejših centrov države oz. unije držav.

1.2 Strukturna in kohezijska politika EU

EU se je zaradi pisanosti držav članic vedno srečevala z razlikami v stopnji razvoja in življenjskega standarda med njihovimi regijami in še posebej znotraj EU kot celote. Zato so se države članice EU že v Rimskem sporazumu leta 1958 zavezale, da si bodo prizadevale za zmanjševanje razlik med regijami, kar pomeni, da bodo pospeševale razvoj najmanj razvitih regij. EU pa mora ukreptom, ki jih izvajajo države članice, dodati svoje ukrepe, da na ta način pripomore k usklajeni evropski integraciji, ki koristi vsem državam članicam.

Z vstopom manj razvitih držav članic (Španija, Portugalska in Grčija) v EU so se razlike v razvoju regij še povečale. Leta 2004 bo v EU vstopilo 10 držav kandidatk, kar bo obstoječe razlike med regijami EU še bolj poglobilo in tako povečalo pomembnost strukturne ter kohezijske politike. Večina ozemlja držav kandidatk (razen redkih regij NUTS-2) ne dosega 75 % BDP EU in tako izpolnjuje kriterije za pridobitev sredstev v okviru cilja 1. Z vključitvijo novih članic bodo tako nekatere sedanje regije, ki so upravičene do pomoči v okviru cilja 1, izgubile pravico do omenjenih subvencij. Tako se med članicami in kandidatkami pojavlja vprašanje, kako z omejenimi sredstvi kar najbolje zadovoljiti obe strani. EU je tako predlagala štiri možnosti, po katerih bi lahko določili upravičenost slabše razvitih regij do pomoči iz cilja 1 ter do predhodne podpore. Izmed vseh predlogov je največ podpore prejel predlog, ki predvideva ohranitev sedanje meje 75 %, vendar bi vse regije, ki bi jo po širitvi presegle, pred širitvijo pa je niso, prejemale začasno podporo, ki bi bila tem višja, čim bliže bi bil njihov BDP prej omenjeni meji. Zasnovali bi lahko dve ravni začasne podpore, eno za regije, ki bi tudi brez širitve do leta 2006 prekoračile mejo 75 %, in drugo, višjo, namenjeno regijam, ki bi brez širitve ostale pod to mejo (First progress report on economic and social cohesion, 2002, str. 27).

Neenakost je sicer posledica nedelovanja tržnega mehanizma, ki bi po neoklasični teoriji zagotovil ravnotežje z izenačevanjem stopnje donosov produkcijskih faktorjev. Tako bi na eni strani prišlo do toka delovne sile iz razvojno šibkih (visoka stopnja brezposelnosti) v razvitejšo regije (nizka stopnja brezposelnosti), kar bi povzročilo padec plač v razvitejših in porast plač v šibkejših regijah. Na drugi strani pa bi prišlo do obratnega toka kapitala, ki se seli tja, kjer so profiti višji – torej v manj razvite regije. Tržni mehanizem bi torej poskrbel za ravnotežje med regijami z izenačitvijo donosov produkcijskih faktorjev (Kukar, 1997, str. 57). Vendar pa ta teorija drži le pod strogim upoštevanjem nekaterih postavk, ki pa niso vedno izpolnjene, npr. popolna mobilnost produkcijskih faktorjev.

Z neenakostjo je v Evropi treba računati tudi v bodoče, vendar pa naj bi bile regionalne razlike socialno in politično sprejemljive, kar je eden od temeljev evropskega modela tržnega gospodarstva in evropskega združevanja. Ko je govora o potrebi po izvajanju regionalne politike, se ni moč izogniti niti političnemu kriteriju. Vstop v EU in poglobljanje integracije pogosto prizadene določene skupine. Pridobitev soglasja teh skupin je pogosto povezana z

določenimi nadomestili zanje. Finančna pomoč depresivnim ali manj razvitim regijam pogosto predstavlja kar primerno obliko takšnega nadomestila.

1.2.1 Cilji strukturne in kohezijske politike EU

Strukturna in kohezijska politika EU ima izredno pomembno vlogo pri uravnoteženju gospodarskega in socialnega razvoja v EU. Glavni namen strukturne in kohezijske politike je torej vplivati na ekonomske ter socialne dejavnike, ki povečujejo razlike v razvoju med državami in med posameznimi regijami, in preprečiti nadaljnja regionalna neskladja s prenašanjem sredstev EU v problematične regije z uporabo strukturnih in Kohezijskega sklada. Gospodarska kohezija na tak način odpravlja razne neenakosti med članicami EU, ostalim evropskim državam pa v skladu z njihovo angažiranostjo ponuja roko.

V novi regionalni politiki za obdobje 2000-2006 je v skladu z načelom koncentracije prišlo do zmanjšanja števila ciljev iz prejšnjih sedem¹ (če upoštevamo cilja 5a in 5b) na tri cilje, od katerih sta prva dva regionalnega značaja (veljata le za določena geografska območja EU, opredeljena v skladu s klasifikacijo teritorialnih enot NUTS), tretji pa je horizontalen (velja za vse države EU in na njihovem celotnem ozemlju), namenjen pospeševanju razvoja človeških virov.

Razdelitev ciljev je torej sledeča:

- **Cilj 1:** Pod ta cilj se uvrščajo regije na ravni NUTS-2 (nomenklature teritorialnih statističnih enot), ki zaostajajo v razvoju in se srečujejo z resnimi problemi glede razvitosti, zaposlovanja, pomanjkljive infrastrukture ipd. V okviru cilja 1 so vključena področja, ki imajo bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca nižji od 75 % povprečnega BDP na prebivalca v EU. V okvir cilja 1 je zajetih 57 takšnih regij v 11 članicah, kar pokriva 22,2 % prebivalstva EU. Za ta cilj bo namenjenih približno 70 % vseh sredstev strukturnih skladov, kar znaša preko 135 milijard evrov. V novem proračunskem obdobju so do sredstev iz cilja 1 upravičene še nekatere regije EU (Francoski prekomorski departmaji, Kanarski otoki, Azori in Madeira) in območja, določena v aktu o priključitvi Finske in Švedske, ki so bila v prejšnjem obdobju v okviru cilja 6. Cilj 1 se financira iz vseh štirih strukturnih skladov (več o strukturnih skladih v nadaljevanju).

¹ V prejšnjem obdobju 1994-1999 so bili cilji naslednji: cilj 1 – spodbujanje razvoja in strukturnega prilagajanja v regijah, ki zaostajajo v razvoju, cilj 2 – sanacija regij ali delov regij (vključno z urbanimi območji), ki jih je resno prizadelo nazadovanje industrije, cilj 3 – boj proti dolgotrajni brezposelnosti in omogočanje lažjega vključevanja mladih na delovna mesta, zagotavljanje enakih možnosti, cilj 4 – olajšanje prilagajanja delavcev industrijskim spremembam in spremembam v proizvodnih sistemih, cilj 5a – pospeševanje strukturnega prilagajanja v okviru reform Skupne kmetijske politike EU ter spodbujanje posodabljanja in strukturnega prilagajanja ribištva, cilj 5b – olajšanje razvoja in strukturnega prilagajanja podeželskih območij in cilj 6 - razvoj in strukturno prilagajanje regij z izjemno majhno gostoto prebivalstva.

- **Cilj 2:** Ekonomsko in socialno prestrukturiranje regij s strukturnimi težavami (stara industrijska, ruralna, urbana območja in območja, ki se srečujejo s težavami pri prestrukturiranju ribiškega sektorja) na nivoju NUTS-3, izjemoma pa tudi na nižjih nivojih, če je problematika izjemno pereča. Cilj 2 ne sme pokrivati več kot 18 % prebivalstva celotne EU. Ta zgornji prebivalstveni prag je za vsako državo članico določen posebej ob upoštevanju izpolnjevanja kriterijev za cilj 2 in resnosti strukturnih problemov na nacionalni ravni v primerjavi z ostalimi državami članicami. Ker cilj 1 pokriva celotno Irsko, Grčijo in Portugalsko, se lahko za sredstva iz cilja 2 potegujejo le regije iz ostalih 12 članic. V obdobju 2000-2006 bo pod cilj 2 spadalo kar 18 % celotnega prebivalstva EU in 11,5 % vseh sredstev strukturnih skladov, kar zneso nekaj čez 22 milijard evrov. Iz prejšnjega proračunskega obdobja se v tem obdobju v okvir cilja 2 uvrščata cilj 2 in cilj 5b. Ta cilj se financira le iz strukturnih skladov ERDF in ESF in ne več iz usmerjevalnega dela EAGGF.
- **Cilj 3:** Pomoč je osredotočena na prilagajanje in posodabljanje izobraževalnih sistemov, poklicnega šolanja in usposabljanja, spodbujanje permanentnega izobraževanja in aktivne politike trga dela v smislu boja proti brezposelnosti in družbenemu zapostavljanju. Sem spadajo regije s težavami, ki niso zajete v ciljnih 1 in 2 in imajo visoke stopnje brezposelnosti. Ta cilj je horizontalen, kar pomeni, da zajema celotno območje EU, brez posebne regionalne omejitve, zajema pa 12,3 % vseh sredstev, kar znaša približno 24 milijard evrov. Cilj 3 se financira iz ESF (preostali skladi tu ne pridejo v poštev). Iz preteklega proračunskega obdobja sta v cilj 3 združena cilj 3 in cilj 4.

1.2.2 Strukturna politika

Strukturna politika EU je politika, ki se izvaja s pomočjo strukturnih skladov in drugih finančnih instrumentov, in tako krepi gospodarsko in socialno kohezijo glede na harmoničen razvoj EU kot celote. Strukturna politika se v glavnem izvaja v okviru štirih strukturnih skladov, ki so bili ustanovljeni z namenom pospeševanja razvoja in zmanjševanja razlik med regijami in državami v EU. Poznamo štiri strukturne sklade: Evropski regionalni razvojni sklad (ERDF), Evropski socialni sklad (ESF), Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF) in Finančni instrument za usmerjanje ribištva (FIFG).

Leta 1975 je bil ustanovljen Evropski sklad za regionalni razvoj; prvi izmed obstoječih strukturnih skladov je imel na voljo 5 % v takratnem proračunu EU. Prva reforma strukturnih skladov je bila izvedena v letu 1988, druga reforma julija 1993, zadnja pa ob sprejetju politike za obdobje 2000-2006. Osnove zadnje spremembe so bile določene z dokumentom "Agenda 2000-for a stronger and wider Union", ki je bil objavljen julija 1997. Postavljene so bile tri prioritete: večja koncentracija pomoči, decentralizacija in poenostavitev implementacije in povečanje učinkovitosti pomoči in kontrole (Murn, 2001, str. 20).

Pomoči strukturnih skladov se dodeljujejo po posameznih projektih. Nameni financiranja projektov so po posameznih skladih različni, odvisno od tega, kaj posamezni sklad pokriva. Pomoči so v glavnem namenjene izvajanju skupnih nalog evropske kmetijske in ribiške politike, pospeševanju razvoja manj razvitih evropskih regij ter odpravljanju akutnih problemov brezposelnosti.

Države članice in EU skupaj podpirajo razvoj šibkejših regij. Financiranje projektov poteka s sodelovanjem lokalnih oblasti in države članice, tako da je delovanje strukturne politike določeno kot dopolnjevanje nacionalnega izvajanja regionalne politike članic. Finančna pomoč strukturnih skladov je zamišljena v več različnih oblikah, le-te pa naj bi se dodeljevale po vnaprej določenih kriterijih, hkrati pa naj bi bila odločitev razdeljena glede na (Aljančič, Bogdanovič, 2000, str. 6):

- teže problema po posameznih regionalnih in socialnih problemih področij,
- finančno sposobnost države članice glede na njeno blagostanje,
- teže pomembnosti ukrepov za celotno EU,
- teže ukrepov glede na regionalni vidik,
- posebne značilnosti predlaganih ukrepov.

Finančna pomoč pa se posreduje v naslednjih oblikah:

- delno financiranje operativnih programov,
- delno financiranje državnih pomoči, vključno s povračili,
- oblike individualnih podpor s soglasjem Evropske komisije in države članice,
- delno financiranje projektov, vključno s povračili,
- podpore za tehnično pomoč in študije za pripravo izvedbe projektov.

Sredstva strukturnih skladov so le dodatna sredstva in ne nadomestijo lastnih sredstev države članice oziroma regije. Zgornja meja višine pomoči je 75 % celotnih stroškov investicije za področja pod ciljem 1 in minimalno 50 % celotnih stroškov projekta za ostale regije.

1.2.2.1 Strukturni skladi

1.2.2.1.1 Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF)

V letu 1964 je bil ustanovljen Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF). Naloge tega sklada so:

- krepitev in reorganizacija kmetijstva, vključno z organizacijo in predelavo kmetijskih, ribiških in gozdarskih proizvodov,
- zagotavljanje preoblikovanja kmetijske proizvodnje in razvoja gozdarstva ter podpora razvoja dopolnilnih dejavnosti za kmetovalce,
- zagotavljanje primernega življenjskega standarda kmetovalcev,

- pomoč pri razvoju družbene izdelave na ruralnih področjih z namenom zaščite okolja in podeželja.

Sklad je sestavljen iz dveh komponent: garancijskega dela, skozi katerega se izvaja t.i. skupna kmetijska politika (ta del pokriva tudi razvoj ruralnih območij v obliki upokojitvenih shem, kmetijsko-okoljskih programov itd.), in iz usmerjevalnega dela, ki se ukvarja z izvajanjem regionalne strukturne politike. Glavni nalogi garancijskega dela vključno do leta 1999 sta bili neposredna podpora zaščite evropskega kmetijstva, saj so cene evropskih kmetijskih proizvodov precej višje od svetovnih, in refundacija cenovne razlike v izvozu na tretje trge (pokrival je razliko med evropskimi tržnimi cenami in cenami na zunanjih trgih). Po letu 1999 se je njegova politika nekoliko spremenila, saj je prešel iz pretežno zaščitne na politiko, ki bo postopno pripeljala do konkurenčnejšega evropskega kmetijstva. Usmerjevalni del zajema predvsem krepitev in reorganizacijo kmetijstva, predelavo kmetijskih, ribiških in gozdarskih proizvodov, pomoč pri razvoju struktur za zaščito okolja in podeželja ter podporo razvoja dopolnilnih dejavnosti za kmetovalce ter zagotavljanje njihovega primernega življenjskega standarda. Ta sklad je po letu 1999 načrtoval usmeritev podpiranja ruralne politike in razvoja podeželja preko številnih aktivnosti, ki bodo podpirale investicije v kmetijske posesti, mlade kmetije, učenje, zgodnje upokojevanje, kmetijske okoljevarstvene aktivnosti, investicije v proizvodnjo in marketinške aktivnosti, gozdarstvo in promocijo prilagoditve ruralnih območij.

1.2.2.1.2 Finančni instrument za usmerjanje ribištva (FIFG)

Finančni instrument za usmerjanje ribištva (FIFG) je najprej deloval v okviru Kmetijskega sklada, leta 1993 pa je Evropska komisija sprejela skupno ribiško politiko EU (CFP), ki naj bi se izvajala v okviru samostojnega strukturnega sklada (FIFG), ustanovljenega leta 1994. Namen tega sklada je nudenje pomoči pri prestrukturiranju in modernizaciji ribiškega sektorja in ribiške flote, za razvoj marikulture, zaščito posebnih morskih predelov, pomoč pri nabavi opreme za ribiče, posodobitev pristanišč ter pomoč pri marketinških dejavnostih (Kuljaj, 2002, str. 17). Ukrepi so usmerjeni v povečanje konkurenčnosti ribiške industrije in razvoj regij, kjer je stacionarna ribiška industrija. Naloge, ki jih pokriva ta finančni instrument, so naslednje:

- prizadevanje za trajno ravnovesje med ohranjanjem in izkoriščanjem vodnih virov,
- povečanje konkurenčnosti in razvoj stabilnega podjetništva v tem sektorju,
- povečevanje ponudbe in vrednosti proizvodov s tega področja,
- prispevanje k oživitvi področij, odvisnih od ribištva in marikulture.

Izvajanje pomoči iz FIFG se načrtuje kot del programa v skladu s ciljnim območjem 1, zunaj tega cilja pa se predstavijo samostojni programski dokumenti v posamezni državi članici.

1.2.2.1.3 Evropski regionalni razvojni sklad (ERDF)

Najpomembnejše mesto regionalne politike strukturnih skladov EU zaseda Evropski regionalni razvojni sklad. Ustanovljen je bil leta 1975, z namenom pospeševati ekonomsko in socialno kohezijo med regijami s pospeševanjem razvoja in prestrukturiranja le-teh. Pomoči dodeljuje po kriterijih regionalne razvitosti (po letu 1999 so regionalne razlike definirane s ciljema 1 in 2). Določene ima štiri vrste uporabe sredstev:

- investicije v izboljšanje produktivnosti,
- investicije v infrastrukturo,
- podpora razvoja,
- podpora inovativnih tehničnih pomoči.

1.2.2.1.4 Evropski socialni sklad (ESF)

Ustanovitev Evropskega socialnega sklada (ESF) sega v leto 1958. Sklad predstavlja glavno orodje uresničevanja zaposlitvene politike EU (Zaveršek, 2000, str. 27). Namen sklada je povečati možnosti zaposlovanja s finančnimi podporami poklicnemu izobraževanju, izboljševanju sposobnosti delavcev na znanstvenih področjih, ustvarjanju delovnih mest in s pomočjo na področju izobraževalnih sistemov (Roney, Budd, 1998, str. 102). ESF nudi obsežna sredstva za programe, ki povečujejo možnost zaposlovanja ljudi. Svojo podporo usmerja v dolgoročne strateške programe, ki omogočajo regijam v Evropi (zlasti tistim, ki zaostajajo v razvoju) nadgraditi in posodobiti znanje delavcev ter gojiti podjetniške pobude. To spodbuja domače in tuje investicije v regijah, s čimer lahko te regije dosežejo večjo ekonomsko konkurenčnost in napredek.

1.2.2.1.5 Pobude skupnosti (Community Initiatives)

K večji ekonomski in socialni koheziji v EU pripomorejo tudi pobude skupnosti, ki so specifični instrument Evropske komisije za izvajanje strukturne politike EU. Pobude skupnosti predstavljajo le 5,35 % vseh sredstev za strukturno pomoč v EU (The Structural Funds, 2003). Njihovo izvajanje poteka decentralizirano, kar pomeni, da so za večino odgovorne regionalne oblasti v državah članicah. Evropska komisija njihovo delovanje usmerja s pripravo posebnih smernic. Vsaka pobuda se financira samo iz enega strukturnega sklada. V programskem obdobju 1994-1999 je bilo takih pobud 13, v programskem obdobju 2000-2006 pa se je število zmanjšalo na štiri:

- **Interreg** – čezmejno, mednarodno in medregionalno sodelovanje za spodbujanje skladnega in uravnoveženega razvoja na celotnem območju EU; financira se iz Evropskega regionalnega razvojnega sklada (ERDF). Ta pobuda je sestavljena iz treh različnih delov: skupni projekti med sosednjimi regijami, prostorski razvoj tako imenovanih evropskih transnacionalnih mrež in medregionalno sodelovanje,

- **Urban** – pomoč mestom in mestnim soseskam, ki so v krizi in potrebujejo ekonomsko in socialno obnovo; financira se iz Evropskega regionalnega razvojnega sklada (ERDF),
- **Eqal** – boj proti diskriminaciji in neenakosti na trgu dela; financira se iz Evropskega socialnega sklada (ESF),
- **Leader** – razvoj podeželja in pospeševanje inovativnih strategij za trajnostni razvoj, financira se iz Evropskega sklada za usmerjanje kmetijstva in garancij (EAGGF Guidance Section). Pobuda je sestavljena iz štirih delov: povečanje možnosti za zaposlitev in podpora vstopu delavcev na trg dela, spodbujanje podjetništva, podpiranje prilagodljivosti delovne sile in njenih sposobnosti zahtevam in potrebam na trgu dela ter podpora enakopravnosti.

1.2.2.1.6 Ukrepi za spodbujanje inovacij in raziskav (Innovative Actions)

Za izboljšanje kakovosti regionalnih strategij EU namenja denarno podporo idejam, ki še niso bile preverjene in se obravnavajo kot inovacije. Za spodbujanje inovativnih ukrepov in novih idej za razvoj se namenja 0,51 % sredstev iz strukturnih skladov. Prek spodbujanja teh dejavnosti skuša spodbujati inovativnost in raziskave v regijah EU. Za programsko obdobje 2000-2006 se v okviru evropskega regionalnega sklada lahko financira in namenja sredstva za:

- regionalne dejavnosti, ki se navezujejo na raziskave in razvoj,
- evropske regije za razvoj informacijske družbe,
- spodbujanje regionalne identitete in trajnostnega razvoja.

1.2.2.1.7 Evropska investicijska banka (European Investment Bank, EIB)

Evropska investicijska banka v sistemu strukturnih skladov zavzema pomembno vlogo, saj je vključena v celoten program delovanja skladov. Je instrument, ki omogoča kreditiranje ter pospeševanje ekonomskega in socialnega razvoja. Evropska investicijska banka zagotavlja finančno pomoč v naslednjih oblikah:

- posojila in druge oblike delnega financiranja investicijskih projektov,
- globalna posojila,
- delno financiranje tehnične podpore in študij za pripravo izvedbe projekta,
- garancije.

1.2.2.2 Osnovni dokumenti za izvajanje strukturne politike

Osnovni dokumenti za izvajanje strukturne politike so naslednji (Agencija RS za regionalni razvoj, 2004):

- **Državni razvojni program (National Development Plan, NDP).** NDP je osnovni dokument, ki ga pripravi država članica v sodelovanju s sektorji, socialnimi partnerji, nevladnimi organizacijami ter regionalnimi in lokalnimi oblastmi. V tem dokumentu se določijo investicijske prednostne naloge države članice za dolgoročno razvojno načrtovanje.
- **Razvojni okvir podpore skupnosti (Community Support Framework, CSF).** Regionalni razvojni programi so predstavljeni evropski komisiji s strani države članice EU z namenom pridobitve sredstev iz strukturnih skladov za sofinanciranje v okviru prioritet regionalnih ciljev. S skupnim soglasjem država članica in komisija osnujeta prioritete za financiranje iz naslova finančnih sredstev EU. V nekaterih primerih pa je za sprejem programa potrebno prej sprejeti CSF, v katerem je strateški načrt za finančno pomoč Evropskega sklada za regionalni razvoj (ERDF) določenega števila držav članic. Tak pristop je uporabljen predvsem v regijah cilja 1 (pomoč razvojno zaostalim regijam). CSF torej prinaša dokument, ki ga vsaka država članica, katere obseg razvojnih sredstev iz EU presega milijardo evrov, predloži Evropski komisiji in z njim predstavi svojo strategijo razvoja. Na podlagi uspešnih pogajanj med članico in Evropsko komisijo postane ta dokument temelj za izvajanje dolgoročne razvojne politike.
- **Enotni programski dokument (Single Programming Document, SPD).** SPD je opredeljen kot dokument, ki ga odobri evropska komisija v soglasju z zadevno državo članico potem, ko je bila izdelana ocena načrta, ki ga je predložila država članica, ter vsebuje strategijo in prednostne naloge za delovanje skladov in države članice, njihove posebne cilje, prispevek posameznih skladov in drugih finančnih virov. SPD je torej narejen naknadno, ko so finančna sredstva za določen projekt že odobrena. SPD ima enako vlogo kot razvojni okvir podpore skupnosti, le da obseg razvojnih sredstev iz EU ne presega milijarde evrov. SPD se praviloma pripravlja za območja cilja 2, cilja 3 in za FIFG izven cilja 1. SPD ni razdeljen na posamezne sektorske in regionalne izvedbene programe, kot je to primer pri razvojnem okviru podpore skupnosti, marveč se v njem enotno predstavi razvojni načrt, ki vključuje vse politike dolgoročnega razvoja. Tudi SPD postane operativni razvojni dokument šele na podlagi pogajanj z Evropsko komisijo.
- **Izvedbeni programi (Operational Programmes).** To so programi, ki opisujejo načrtovani razvoj posameznega sektorja, npr. kmetijski, socialni razvoj itd. Pri dokumentih se potem razčlenijo nižje vsebinske enote, ki lahko predstavljajo načrt posameznega dela v sektorju, npr. razvoj malih in srednje velikih podjetij, usposabljanje brezposelnih ipd. So osnovni okvir za izvajanje ukrepov za uresničevanje ciljev in politike.

Vsi ti dokumenti, ki se pripravljajo za določeno programsko obdobje, so podlaga za dolgoročno proračunsko sodelovanje držav članic in EU. Za obdobje 2000-2006 so morale

zato vse članice že v letu prej predložiti svoje dokumente, da se določijo sredstva, ki jih strukturni skladi namenijo za podporo razvoja.

1.2.2.3 Načela izvajanja strukturne politike

Strukturna pomoč lahko po določitih Agende 2000 doseže do štiri odstotke BDP države članice EU. Osrednje načelo delovanja strukturne politike je vsekakor *načelo koncentracije*, kar pomeni osredotočanje sredstev strukturne politike na regije, gospodarske sektorje ali skupine prebivalstva, ki se srečujejo z največjimi razvojnimi težavami. Trenutno je v petnajsterici strukturne pomoči deležna približno polovica prebivalstva, v skladu z Agendo 2000 pa naj bi se do leta 2006 delež zmanjšal na 35 do 40 odstotkov.

Pri načrtovanju in izvajanju projektov, financiranih v okviru strukturnih skladov, je posebna pozornost posvečena tudi t.i. *načelu partnerstva*. Razvojne pobude morajo biti namreč odraz specifičnih nacionalnih, regionalnih in v nekaterih primerih tudi lokalnih potreb, zato je nujno sodelovanje omenjenih ravni uprave ter Evropske komisije v okviru določenega projekta. Izvajanje projektov je decentralizirano, torej prepuščeno institucijam države članice. Nepogrešljiva načela strukturne politike EU so tudi: *načrtovanje*, ki se odraža v večletnih razvojnih programih, usklajenih z nacionalnimi razvojnimi cilji in cilji Skupnosti; *dopolnjevanje sredstev*, ki pomeni, da se finančna pomoč iz strukturnih skladov dopolnjuje z lastnimi sredstvi držav članic ter *spremljanje in vrednotenje* učinkov strukturne pomoči.

1.2.2.4 Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji – NUTS

Centralizacija, urbanizacija in nastanek velikih metropol so posledica industrijske revolucije, takratne tehnologije in komunikacij. Danes so smernice povsem drugačne. Evropska unija si čedalje bolj prizadeva za decentralizacijo in regionalizem, pri čemer dobršen del svojih proračunskih sredstev namenja za strukturno pomoč. V okviru Eurostata (Evropski statistični urad) je bila za potrebe enotnega okvira za prikaz regionalnih statističnih podatkov in opredelitev območij, ki so upravičena do pomoči strukturnih skladov, oblikovana klasifikacija teritorialnih enot NUTS (Nomenclature des Unités Territorielles pour Statistique). NUTS zagotavlja celovito in dosledno členitev teritorialnih enot za zbiranje, razvoj in usklajevanje regionalnih statistik v EU. Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v EU v veliki meri služi raznim oblikam in vidikom politike regionalnega razvoja. Izhodišča klasifikacije NUTS so naslednja:

- za statistične namene se priporoča uporaba že obstoječih upravnih regij,
- priporoča se uporaba regij splošnega značaja (upravna območja), v posebnih primerih pa je dopustno uporabljati tudi specifične regije (kmetijske regije, območja zaposlitvene migracije in podobno),

- klasifikacija NUTS hierarhično deli teritorij na pet ravni: od tega so tri ravni regionalne, dve pa sta lokalni. To pomeni da lahko pridobimo podatke za višje ravni če seštevamo statistične podatke na nižjih teritorialnih ravneh.

Države morajo pri členitvi nacionalnega ozemlja najprej preučiti že obstoječo administrativno strukturo, sistem zbiranja statističnih podatkov ter upoštevati tudi velikost teritorialnih enot (število prebivalstva in površino ozemlja), zanemarljivi pa niso niti kulturno-zgodovinski dejavniki. Ker so države članice EU raznolike tako po velikosti kot po številu prebivalstva, zgodovini in geografskih značilnostih, so raznolike tudi pri izvedbi členitve svojega ozemlja na enote NUTS. Zato je občutna variabilnost regij iste ravni med državami in v njih, tako glede površine regij kot tudi glede števila prebivalstva. Na splošno je ureditev taka (Statistični urad Republike Slovenije, 2004):

- Raven **NUTS-0** predstavlja celotno ozemlje države v vseh članicah EU ne glede na velikost posameznih držav.
- Na ravni **NUTS-1** (večje pokrajine) se pojavijo prve razlike v delitvi teritorija med državami. Tako nekatere države, na primer Luksemburg, Danska in Švedska, ponovno uvrščajo celotno ozemlje države v eno enoto, NUTS-1, ostale pa delijo ozemlje na več enot. Nemčija uporablja 12 regij na ravni NUTS-1 (Länder), Italija 11 (Gruppi di regioni) in Velika Britanija 12 (Government office regions).
- Na ravni **NUTS-2** (večje temeljne upravne enote, kot so okrožja, departmaji, province, grofije, distrikti) ostajata Danska in Luksemburg enotni, medtem ko vse ostale članice po hierarhičnem načelu nadalje delijo svoje ozemlje na manjše regije (Nemčija na 40 "Regierungbezirke", Italija na 20 "Regioni" in Velika Britanija na 37 "Counties or groups of unitary authorities").
- Tudi na ravni **NUTS-3** (manjše upravne enote, kot so okraji in distrikti) je Luksemburg ostal enoten in je edina država, katere celotno ozemlje predstavlja vse ravni od NUTS-0 do NUTS-3. Ostale članice EU pa so regije na ravni NUTS-2 podrobneje razčlenile na različno število regij na ravni NUTS-3 (Nemčija ima na tej ravni 441 "Kreise", Italija 103 "Province" in Velika Britanija 133 "Counties or groups of local authority regions").
- Ozemeljsko členitev na ravni **NUTS-4** imajo le Finska, Grčija, Irska, Portugalska, Luksemburg in Velika Britanija.
- Raven **NUTS-5** v vseh državah predstavljajo občine.

Trenutno veljavna različica klasifikacije NUTS (NUTS 1999) deli gospodarsko ozemlje Evropske unije na 78 regij na ravni NUTS-1, na 211 regij na ravni NUTS-2 na 1093 regij na ravni NUTS-3. EU je z vidika regionalizma v Evropi leta 2002 sprejela izredno zanimivo uredbo, ki naj bi vpeljala model enotne statistične razvrstitve teritorialnih enot v EU z namenom zbiranja, razvrščanja in širjenja harmonizirane regionalne statistike v EU. Uredba je pomembna predvsem zaradi dveh dejavnikov:

- z uvedbo harmoniziranih teritorialnih enot v EU se je Evropa zdaj tudi na zakonski ravni začela preoblikovati v "Evropo regij" oziroma v "decentralizirano Evropo",

- s harmonizacijo regij v EU se bo poenotilo tudi financiranje iz strukturnih skladov, ki jih regijam namenja EU po različnih merilih, od katerih sta najpomembnejša število prebivalcev in teritorialni obseg regije.

Regionalna sestava v državah članicah je torej zasnovana hierarhično. Vsako državo članico razvršča v tri teritorialne enote: stopnja 1, stopnja 2 in stopnja 3. Na isti stopnji NUTS dve teritorialni enoti v isti državi članici ne moreta imeti enakega imena. Merilo za razvrstitev v nove teritorialne enote (NUTS) je predvsem upravna enota. Upravna enota pomeni geografsko območje, ki ima svojo lastno upravno oblast s pooblastili, da sprejema upravne in politične odločitve za ta teritorij znotraj pravnega reda posamezne države članice. Uredba razvršča stopnje NUTS po naslednjih merilih glede na število prebivalcev:

- Stopnja 1: od tri do sedem milijonov prebivalcev
- Stopnja 2: od 800.000 do tri milijone prebivalcev
- Stopnja 3: od 150.000 do 800.000 prebivalcev

Države članice pa lahko oblikujejo še nižje podstopnje, pri čemer lahko upoštevajo posebne geografske, socialne, zgodovinske, kulturne, politične in druge okoliščine na svojem ozemlju.

1.2.2.5 Ustreznost BDP kot indikatorja gospodarske razvitosti regij

Da bi lahko govorili o bolj ali manj razvitih regijah, moramo imeti definirana merila za razvrščanje regij. Najpogostejši kazalci razvitosti so stopnja zaposlenosti delovno sposobnega prebivalstva; število zaposlenih na 1000 sposobnih prebivalcev kot kazalec produktivnosti, bruto domači proizvod (BDP)² na prebivalca in pričakovana življenjska doba kot kazalec produktivnosti (Senjur, 2002, str. 509). Najenostavnejše je primerjanje regij z najvišjo in najnižjo ravni BDP na prebivalca (po kupni moči). S preračunom na BDP na prebivalca izločimo vpliv velikosti držav, po preračunu v enotno obračunsko valuto pa je potrebno izločiti še vpliv različne ravni domačih cen.

BDP na prebivalca je indikator, ki je tudi najpogosteje uporabljan v mednarodnih primerjavah gospodarske razvitosti. Po predlogu Evropske komisije v dokumentu AGENDA 2000 naj bi se ta kazalec v bodoče uporabljal kot edini indikator za ugotavljanje statusa cilja 1. Ker je ta indikator s tem postal merilo za razporejanje sredstev, so se pojavile študije, ki ugotavljajo ustreznost tega kazalca (Strmšnik, 1997, str. 14).

² Bruto domači proizvod (BDP) je vsota vrednosti končnih proizvodov in storitev proizvedenih v nekem gospodarstvu v obdobju enega leta. Eden najpomembnejših kriterijev mednarodnih primerjav je BDP na prebivalca. Vendar je potrebno vedeti, da BDP ni dobra mera blagostanja v neki družbi. V izračun BDP so namreč vštete le aktivnosti, ki gredo skozi organizirane trge. V BDP tudi ni upoštevana vrednost prostega časa, v BDP so vštete slabe in dobre stvari (npr. vojaška industrija), ekološki stroški pa še vedno niso upoštevani v zadostni meri (Jaklič, 1999, str.11).

Pojavljajo se kritike na račun velike občutljivosti na enoto izkazovanja. Če primerjamo regije, ki se razlikujejo glede na površino in število prebivalstva, lahko dobimo zelo različne rezultate. Druga slabost je povezana z izražanjem tega kazalnika. Rezultati, izraženi v določeni valuti (npr. euro), so precej različni od tistih po kupni moči. Rezultati določenih študij tako dokazujejo, da bi BDP na prebivalca po kupni moči pomembno znižal razlike med regijami v primerjavi s podobnim kazalcem, takrat izraženim še v ECU-jih. To je posledica različne gospodarske razvitosti. Tako revne regije v razvitejših državah (v okviru EU npr. v Nemčiji, Avstriji...) izpadejo še revnejše, bogate pa manj prosperitetne. Na drugi strani pa so v manj razvitih državah (primer v EU sta Grčija in Portugalska) revne regije videti manj revne, kot so v resnici, glavna mesta pa bolj zaostala, kot dejansko so. Tretja možna oblika, v kateri lahko nastopa BDP kot kazalec gospodarske razvitosti, je BDP na število zaposlenih ali t.i. indikator produktivnosti regij. Po mnenju nekaterih je ta kazalec celo bolj smiseln (vsaj na evropskem primeru), saj gre za populacijo, ki neposredno ustvarja dodano vrednost, ki se kaže v števcu kazalca (Zaveršek, 2000, str. 6).

1.2.3 Kohezijska politika

1.2.3.1 Kohezijski sklad

Z izrazom kohezijska politika so poimenovane le dejavnosti v okviru Kohezijskega sklada. Kohezijski sklad naj bi deloval skupaj z že obstoječimi strukturnimi skladi, saj je kohezija postala predpogoj za sodelovanje v skupnem notranjem trgu ter denarni uniji. Kohezijski sklad je bil ustanovljen leta 1994. To je poseben solidarnostni sklad, osnovan kot instrument krepitve ekonomske in socialne kohezije štirih slabše razvitih držav: Grčije (16-18 %), Portugalske (16-18 %), Irske (2-6 %) in Španije (61-63,5 %), katerih je BDP na prebivalca manjši od 90 % povprečja EU. Sklad naj bi tem državam pomagal pri pripravah na vstop v ekonomsko in monetarno unijo, in sicer prek sofinanciranja projektov s področja varstva okolja in prometne infrastrukture za čezevropska omrežja. Če članica preseže določen kriterij, izgubi pomoč sklada. Pomoči sklada so usmerjene tudi v zagotavljanje pogojev za zniževanje javnega deficita, saj je omejevana višina javnega deficita pogoj za vstop v Evropsko monetarno unijo.

Za razliko od strukturnih skladov (primerjava strukturnih skladov in Kohezijskega sklada je prikazana v tabeli 1) je pomoč, namesto manj razvitim regijam, namenjena celotni državi in sicer le za projekte na področju okolja in prometne infrastrukture (TEN – Trans European Networks) v Španiji, Grčiji, na Irskem in Portugalskem. Območja, primerna za dodeljevanje sredstev iz strukturnih skladov, pa razdelijo EU na tako imenovana ciljna območja (cilj 1, cilj 2, cilj 3). Kot že omenjeno, obstajajo za dodelitev sredstev iz Kohezijskega sklada točno določeni pogoji (BDP države mora biti manjši od 90 % povprečja EU, da je država članica upravičena do črpanja sredstev iz Kohezijskega sklada), medtem ko za dodelitev sredstev iz strukturnih skladov ni natančno določenih pogojev, ki bi jih morale izpolnjevati države članice za dodelitev pomoči.

Tabela 1: Primerjava strukturnih skladov in Kohezijskega sklada

	Strukturni skladi	Kohezijski sklad
Cilji	Zmanjšanje regionalnih razlik	Zmanjšanje ekonomskih razlik med članicami
Izvajalci	Države članice, lokalna oblast	Po dogovoru med Komisijo EU in državo članico
Pogoji	Ni pogojev	Natančni pogoji
Geografska pokritost	Cilj 1, 2 in horizontalno Cilj 3	Grčija, Irska, Španija in Portugalska
Namembnost	V osnovi noben sektor ni izključen; infrastruktura	Samo za okolje in transport
Postopki	Temeljijo na večletnem programu	Subvencionira se projektno

Vir: Šteblaj, 2001, str. 8.

V tabeli 2 imamo podane povprečne letne pomoči Kohezijskega sklada najmanj razvitim članicam EU v obdobju 1997-1999. Kot vidimo, je največji obseg sredstev iz naslova tega sklada prejela Španija (1.611,1 milijonov letne pomoči). Sledita ji Grčija (523,2 milijonov) in Portugalska (521,6 milijonov). Na zadnje mesto se uvršča Irska z 260,1 milijoni letne pomoči.

Tabela 2: Povprečne letne pomoči kohezijskega sklada najmanj razvitim članicam EU v obdobju 1997-1999 (v mio EUR)

Države	Kohezijski sklad
Grčija	523,2
Španija	1.611,1
Irska	260,1
Portugalska	521,6
Skupaj EU 15	2.916,0

Vir: Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 151.

Sredstva pomoči iz strukturnih skladov in Kohezijskega sklada so v obliki nepovratnih sredstev. Ta sredstva članica skupaj z lastnimi sredstvi in z vključitvijo privatne iniciative plasira v projekte za razvoj različnih področij. Za novo programsko obdobje 2000-2006 ima Kohezijski sklad na voljo 2,5 milijard evrov letno (Glej tabelo 3.) ali 18 milijard evrov (v cenah iz leta 1999) v obdobju sedmih let, kar je kar za 1,3 milijarde več kot v predhodnem obdobju 1994-1999.

Tabela 3: Predvidena poraba sredstev kohezijskega sklada v programskem obdobju 2000-2006 (v mio EUR, v cenah iz leta 1999)

Kohezijski sklad							
Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Sredstva	2.615	2.615	2.615	2.615	2.515	2.515	2.510

Vir: The Cohesion Fund, 2003.

Štiri kohezijske države, Irska, Grčija, Španija in Portugalska, so dosedaj uspešno zmanjševale razlike v razvitosti, vendar pa se med seboj pomembno razlikujejo v tempu zmanjševanja razlik. Tabela 1 v prilogah nam kaže, da je Irska na vodilnem mestu v zmanjševanju razlik. V dobrem desetletju se je namreč povzpela iz 63,8 % razvitosti glede na povprečje EU na nadpovprečno raven razvitosti in tako danes v stopnji razvitosti prekaša celo države, kot so npr. Velika Britanija, Francija ali Nemčija. Te razlike trenutno najmanj uspešno zmanjšuje Grčija, vendar je tudi slednja v zadnjem desetletju uspela zmanjšati zaostanek za povprečjem EU za skoraj 10 odstotnih točk. Španija se uvršča na drugo mesto, takoj za njo pa je Portugalska.

Bodoča širitev EU bo prinesla še večje razlike v stopnji razvitosti med posameznimi državami članicami in med njihovimi regijami. Take razlike bodo za EU povsem nove in jih kratkoročno ne bo mogoče odpraviti. Glavne naloge kohezijske politike v bodoče bodo naslednje (Pečar, 2002, str. 25):

- **Manj razvita območja.** Tudi v prihodnje se bo kohezijska politika usmerjala v območja, ki zaostajajo v razvoju, osnovna kriterija za določitev upravičenosti do sredstev strukturnih skladov bosta tudi v prihodnje BDP na prebivalca na ravni NUTS-2. Države članice se bojijo, da bodo z vstopom novih držav nekatere regije izgubile upravičenost do sredstev cilja 1 zaradi »statističnega učinka«, kar pomeni, da se bo z vstopom manj razvitih držav v EU raven razvitosti nekaterih držav povišala, vendar le-ta ne bo rezultat dejanskega zmanjšanja razlik v stopnji razvitosti, saj se dejansko pri njih proces ekonomske konvergence še ni zaključil. Zato se pojavlja ideja o »postopnem opuščanju« pomoči, tako da bi regije postopno izgubljale status upravičenosti. Posebno pozornost bo potrebno posvetiti tudi regijam, ki so bolj oddaljene in redko poseljene.
- **Izvajanje politike na območjih izven območij cilja 1.** V obdobju 2000-2006 je bila območjem izven cilja 1 namenjena ena tretjina sredstev strukturnih skladov, saj so problemi na teh območjih ravno tako pomembni.
- **Prekomejno sodelovanje.** Aktivnosti, ki so spodbujale prekomejno sodelovanje med regijami, so se pokazale kot zelo pozitivne, zato bodo pomembne tudi v prihodnje, vendar bodo potrebne določene izboljšave kot npr. oblikovanje instrumenta evropskih programov prekomejnega sodelovanja, ki bi v prihodnje olajšal njihovo pripravo in izvajanje.

1.2.4 Modeli regionalne samouprave v Evropski uniji

V Evropi so uveljavljeni različni sistemi in modeli lokalne samouprave (Glej v prilogah tabelo 2.), ki so bili v glavnem posledica najrazličnejših zgodovinskih, kulturnih, političnih in teritorialnih dejavnikov. Regionalizem je v EU že precej tradicionalen in se kaže v različnih oblikah: sodelovanju lokalnih skupnosti, delegiranih pristojnostih države, decentralizaciji in stopnji lastnih pristojnosti. Vloga regij na poti do denarja iz strukturnih skladov pa je naslednja: Regionalne razvojne agencije (RRA) so nosilci regionalnih razvojnih programov in so osnova, da se lahko določen projekt poteguje za sredstva strukturnih skladov. Seveda mora biti projekt v okviru dogovorjenih ukrepov iz Enotnega programskega dokumenta (SPD).

V Evropi lahko zasledimo štiri glavne modele regionalne samouprave (Turk, 2003, str. 10):

- **Model v zvezno ali federalno usmerjenih državah.** Model, ki se je uveljavil v zveznih oziroma federalno usmerjenih državah, daje regijam zakonodajne pristojnosti in se glede tega bistveno razlikuje od preostalih treh modelov. Med zvezne oziroma zvezno usmerjene države prištevamo Avstrijo, Nemčijo, Belgijo pa tudi Španijo.
- **Model, ki se je uveljavil v novejših državah članicah iz srednje in vzhodne Evrope,** ki so v predhodnem obdobju. Za ta model je značilno, da se v njem pospešeno uveljavlja regionalna samouprava, ki naj bi bila čimbolj primerna za upravljanje evropskih strukturnih skladov. V teh državah, kjer na lokalni ravni kot posledica delovanja prejšnjega režima še vedno prevladuje precej močna "centralistična mentaliteta", je pričakovati probleme predvsem v spremembi mentalitete vseh akterjev na področju regionalne samouprave.
- **Severnoevropski in britanski model,** za katerega je značilna tako imenovana občinska lokalna samouprava. V teh državah (to so Velika Britanija, Nizozemska, Danska, Finska, Švedska) je osnovna celica lokalne samouprave občina, medtem ko druga raven obsega predvsem funkcionalne regije (distrikte), ki so pravzaprav majhne teritorialne enote, katerim pripadajo večinoma upravne in manj politične funkcije.
- **Francoski model** (povzeli sta ga tudi Portugalska in Grčija), za katerega je značilen izrazit centralistični sistem, ki pa se kot posledica prevladujočega mnenja v EU vedno bolj umika decentralizaciji na lokalni ravni.

Najpomembnejša dokumenta, ki urejata problematiko financiranja regij, sta Evropska listina o regionalni samoupravi in resolucija Sveta Evrope o lokalnih financah, ki je bila sprejeta leta 1996 v Lizboni. Medtem ko evropska listina o lokalni samoupravi prinaša zgolj splošna načela v zvezi s financiranjem regij, določa lastna sredstva, transferje in zadolževanje, pa lizbonska resolucija iz leta 1996 natančneje določa načela finančnega poslovanja samoupravnih lokalnih skupnosti, ki veljajo tudi za regije. Resolucija v splošnih izhodiščih med drugim določa, da mora biti večja finančna samostojnost lokalnih skupnosti v korak z večjo finančno odgovornostjo in nadziranjem dela izvoljenih občinskih predstavnikov. Priporoča večjo preglednost lokalnih izdatkov, kar bi omogočalo manjši nadzor nad izpolnjevanjem lokalnih predpisov. Resolucija se prav tako zavzema za določeno mero

standardizacije pri predstavljanju lokalnih proračunov, nadalje se zavzema za pospeševanje finančnih zmogljivosti lokalnih skupnosti samih in tako posredno svetuje lokalnim skupnostim, naj zasledujejo tržne vidike, prav tako pa tudi samoiniciativnejše koncepte financiranja svojih dejavnosti.

Resolucija lokalnim skupnostim omogoča popolno svobodo pri alokaciji dajatev za lokalne storitve. Nadalje vsebuje zanimivo sugestijo, naj ne bi bile prevelike razlike med cenami v različnih lokalnih skupnostih. Kajti če bi bile, bi to lahko povzročilo tudi preseljevanje fizičnih in pravnih oseb na območju drugih lokalnih skupnosti, to pa bi nazadnje lahko načelo finančno samostojnost lokalne skupnosti. Kar zadeva tekoče stroške, se resolucija zavzema za to, da naj imajo lokalne skupnosti izdatke in prihodke v ravnotežju in naj se ne zanašajo na posojila. Večji del državne pomoči pri financiranju naj bo dan občinam v obliki enkratne dotacije, ki jo lahko lokalna skupnost uporablja po svoji volji. V zvezi z investicijami resolucija priporoča, naj države vsekakor določijo mejo, do katere se lahko zadolžujejo lokalne skupnosti, pri financiranju večjih naložb pa se morajo izogibati rizičnim naložbam. Zanimivo je priporočilo, po katerem je treba lokalne skupnosti spodbujati, da se pri večjih investicijah združujejo in da sodelujejo tudi z zasebnim sektorjem ter s prostovoljnimi organizacijami, da bi tako zagotovile večjo učinkovitost opravljanja storitev in finančne porabe. Vse to priča, da resolucija spodbuja čim večjo finančno samoiniciativnost lokalnih skupnosti. Resolucija še omenja, naj bodo glavni viri financiranja regij lastna sredstva, s katerimi lahko regije svobodno razpolagajo. Lastni viri regij naj bodo davki, dajatve in pristojbine, ki jih imajo regije pravico uvesti v okviru zakonskih omejitev.

1.2.4.1 Ustanavljanje občin v EU

Evropski pravni red ne ureja postopkov ustanavljanja občin in področja lokalne samouprave, ampak je to področje, ki ga države članice urejajo samostojno. To je temeljno načelo, ki zagotavlja politično, administrativno in finančno neodvisnost lokalnih oblasti. Res pa je, da tudi evropska zakonodaja posredno vpliva na delovanje občin (direktive s področja urejanja okolja, ki strogo predpisujejo ravnanje z odpadki, varstvo zraka, tal, vodnih virov ipd.).

V članicah EU se občine medsebojno razlikujejo tako po načinu ustanavljanja kot tudi po obsegu, strukturi, nalogah in razmerjih do države. Njihova skupna značilnost je naslonitev na lastno tradicijo oziroma na zgodovinski razvoj, ki je v nekaterih državah pripeljal do večje, v drugih pa do manjše stopnje lokalne samouprave. Hkrati pa je v večini evropskih držav v zadnjih tridesetih letih prisoten trend zmanjševanja števila občin oz. njihovega združevanja. Raznolikost občin ni ovira za njihovo čezmejno sodelovanje, ki poteka v okviru regionalnih infrastrukturnih sistemov. EU nudi pomoč pri premagovanju razvojnih težav, povezanih z odmaknjenostjo od domačih središč gospodarske dejavnosti, ter pomoč območjem ob zunanjih mejah EU, da se prilagodijo vlogi obmejnih območij skupnega trga in za sodelovanje z državami, ki mejijo na EU.

V celoti gledano ima Nemčija največje število občin z več kot 100.000 prebivalci (84), sledijo ji Španija (55), Italija (51), Francija (36) in Portugalska (23). Ko primerjamo velikost občin po površini, moramo upoštevati geografski položaj države. Nordijske države imajo velika, redko poseljena območja in zato tudi ogromno občin z veliko gozdov, ledenikov in jezer. Gostota prebivalstva je največja v Belgiji. Nizozemska, Danska, Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg in Portugalska spadajo v srednjo skupino s 100 do 200 prebivalci na kvadratni kilometer. Nordijske države pa imajo najmanj poseljena območja v Evropi.

1.2.5 Predpristopne pomoči EU državam kandidatkam za članstvo v EU

Unija predstavlja več kot le okolje proste trgovine, zato se trudi, da bi zmanjšala disparitete v dohodkih, zaposlenosti, infrastrukturi in razvoju med članicami in njenimi regijami. Da bi EU nastopila kot enoten tekmeč na svetovnem konkurenčnem trgu, mora čim bolj izkoristiti ekonomski in človeški potencial na svojem območju, poleg tega pa mora zagotoviti tudi splošno raven rasti. Širitev sodi med prioritete naloge EU. V zgodovini evropskih integracij zajema širitev glede na število in gospodarske ter socialne razlike med obstoječimi državami vsekakor pomembno mesto.

Predpristopna pomoč je instrument EU, namenjen učinkovitemu in lažjemu izvajanju priprav držav kandidatk iz srednje in vzhodne Evrope na priključitev v Unijo. Je del predpristopne strategije, ki ima dve glavni nalogi:

- zbrati vse oblike pomoči znotraj enotnega okvira za vsako državo posebej, na podlagi jasno določenega programa in prednostnih nalog priprave na članstvo,
- seznaniti države kandidatke s politiko EU.

V sedanjih in prihodnjih državah članicah EU obstajajo izredno velike razlike v življenjskem standardu prebivalcev. Ena od prioritete razširjene EU bo dvig življenjskega standarda pretežno revnih vzhodnoevropskih držav na raven zahodne Evrope. Vzporedno s pogajalskim procesom so kandidatke za članstvo v Uniji že danes deležne denarne pomoči. Osrednji mehanizem je program Phare, ki je od leta 1996 usklajen s cilji za pripravo na vstop v EU, ki jih je EU kandidatkam zastavila v Pristopnih partnerstvih (Evropska unija: Predpristopna pomoč, 2003). Leta 2000 je EU pomoč kandidatkam, prav tako podrejeno ciljem iz Pristopnih partnerstev, namenila še preko dveh mehanizmov: instrumenta pomoči Ispa za večje okoljske in transportne projekte ter instrumenta Sapard za usklajevanje v kmetijstvu.

Phare je program gospodarske pomoči Evropske unije, ki zagotavlja podporo pri izvajanju gospodarskih in socialnih reform v centralni in vzhodni Evropi za doseganje tržne ekonomije, zasnovane na svobodnih podjetjih in iniciativi zasebnega sektorja. Program Phare je bil ustanovljen leta 1989 kot program pomoči v podporo gospodarskim in družbenim reformam na Poljskem in Madžarskem. S spremembo političnih razmer v srednji Evropi sta naraščala število držav, deležnih pomoči, in proračun programa. Pomoč iz omenjenega programa

trenutno prejema 13 držav, od tega jih je deset kandidatk za članstvo (Slovenija, Poljska, Češka, Madžarska, Estonija, Latvija, Litva, Slovaška, Romunija in Bolgarija). Od držav, ki niso kandidatke za članstvo, v omenjenem programu sodelujeta Makedonija in Albanija, poleg tega pa EU tudi financira nekatere projekte v Bosni in Hercegovini.

Phare zagotavlja podporo v obliki nepovratne finančne pomoči in ima dva poglobljena cilja. Prvi cilj je izgradnja institucij, ki bodo skrbele za uveljavljanje pravnega reda. Pomembno vlogo v okviru tega cilja imajo tako imenovani "twinning projekti" oz. projekti medinstitucionalnega sodelovanja, kar pomeni, da bo EU iz programa Phare financirala državne uradnike iz držav članic, ki s svojim znanjem in izkušnjami sodelujejo v državah kandidatkah kot dolgoročni predpristopni svetovalci. Drugi cilj Phare programa so vlaganja, povezana z navajanjem javnega in zasebnega sektorja na usklajevanje in spoštovanje pravil EU. To je podpora državam kandidatkam pri prilagajanju podjetij in javnega sektorja standardom EU.

V prilogah v tabeli 3 imamo podane natančne številke izplačane pomoči Phare v obdobju 1990-2000. Albanija ter Bosna in Hercegovina prejemata v okviru Phare programa humanitarno, ostale države pa predpristopno pomoč. Od slednjih je bilo v obdobju enajstih let (1990-2000) največ sredstev namenjenih Poljski, in sicer 2.500,28 milijonov evrov. Na nezavidljivem, zadnjem mestu je Slovenija, ki ji je v enakem obdobju pripadlo 224,75 milijonov. Po letu 2000 bo za Phare program namenjenih letno 1,56 milijard evrov za vse države kandidatke.

Finančni instrument **Ispa** za predpristopno pomoč kandidatkam za članstvo je pričel delovati leta 2000. Finančna pomoč je namenjena naložbam v prometno infrastrukturo za večjo mobilnost in povezanost z vseevropskimi prometnimi omrežji ter uveljavljanju evropskih meril varovanja okolja. Denar je torej namenjen državam kandidatkam za njihov trajnostni razvoj ter da se na področju okolja in transporta približajo ravni EU. Iz tabele 4 je hitro razvidna enakomerna porazdelitev Ispa sredstev vsem desetim kandidatkam v trenutni finančni perspektivi, ki znaša približno milijardo evrov letno. Celotni Ispa proračun pa zajema 7.280 milijard evrov pomoči.

Tabela 4: Finančna pomoč Ispa vsem kandidatkam v obdobju 2000-2006 (v mrd eur)

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Skupaj
Ispa	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	7.280

Vir: Structural actions 2000-2006, str. 158.

Razdelitev sredstev je odvisna od različnih kriterijev, kot so število prebivalstva, BDP na prebivalca in površina države. V prilogah v tabeli 4 lahko vidimo, da je največja država Poljska, ki obsega 312.685 km². Z najgostejšo poselitvijo in slabim BDP na prebivalca je upravičena do najvišje pomoči. Sledi ji Romunija, ki razpolaga z 20-26 % Ispa sredstev.

Sloveniji je z najmanjšo ozemeljsko površino, z najmanjšo poselitvijo in visokim povprečjem BDP dodeljenih najmanj sredstev.

Sapard je predpristopna pomoč EU, namenjena izboljšavam na področju kmetijstva in razvoja podeželja, ki se dodeljuje državam kandidatkam za vstop v EU, deluje pa od leta 2000 dalje. Program se bo po vstopu držav kandidat v EU preoblikoval v Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF), ki je eden izmed strukturnih skladov EU. Program zajema predvsem sistem ukrepov za lažje prilagajanje na področju kmetijstva in razvoja podeželja. V okviru te pomoči je letno na voljo do 540 milijonov evrov za vse države kandidatke (Glej v prilogah tabelo 5.) (The enlargement Process and the three pre-accession instruments: Phare, Ispa, Sapard, 2001, str.18). Višina sredstev za posamezno državo se odmerja na osnovi kazalcev ekonomske razvitosti.

2. STRUKTURNE POMOČI EU V ŠPANJI

2.1 Splošne značilnosti Španije

Španija je za Francijo druga največja država v zahodni Evropi in petkrat večja od Portugalske. Leži na Pirenejskem polotoku (zavzema kar 85 % njegove površine) med dvema celinama in dvema oceanoma. Pireneji so meja z evropsko celino, na jugu pa se Španija z Gibraltarskimi vrati približa afriški celini. Poleg Pirenejskega polotoka pa Španija zavzema še Kanarske otoke v Atlantiku, Baleare v Sredozemlju ter enklavi Ceuto in Melillo v severni Afriki. Na zahodu je njena soseda Portugalska, na vzhodu in severovzhodu meji na Francijo in na Andoro. Španija je znana po svojih obalah, le malokdo pa ve, da je druga najbolj gorata država v Evropi, takoj za Švico. Tako na meji s Francijo visoko segajo Pireneji, osrednji del države pa leži na veliki planoti. Podnebje je na severozahodu oceansko, na jugu in vzhodu sredozemsko, nad Pireneji gorsko in v notranjosti celinsko (Menardi, 1982, str. 7). Skupaj s Kanarskimi in Balearskimi otoki in severnoafriškima mestoma Ceuto in Melillo se Španija razprostira na površini 504.782 km² (Evropska unija: Članice, 2003).

Španija ima nekaj manj kot 40 milijonov prebivalcev. Večina prebivalcev živi v obalnem pasu države, tako na severu kot na jugu. Procesi industrializacije in urbanizacije so pripeljali do tega, da se je zmanjšalo število prebivalcev v notranjosti države. V Španiji živi približno pol milijona tujcev, večina jih prihaja iz Južne Amerike, severne Afrike in seveda iz držav EU. Med prebivalci je najbolj razširjena katoliška vera, skoraj 99 % Špancev se opredeljuje za katolike, vendar obstajajo v državi tudi druge verske skupnosti, kot so protestanti, muslimani in židje. Uradni jezik je španski oziroma kastiljski. V Kataloniji je uradni jezik tudi katalonski, v Galiciji galicijski in v Baskiji baskovski. Glavno mesto Španije je Madrid, ki ima kar 2.890.000 prebivalcev. Madrid je kraljevsko mesto, ki leži v središču Španije. Je sodobna metropola, kjer se križajo najpomembnejše upravne, gospodarske in kulturne poti.

Španija je osmo največje gospodarstvo na svetu in peto v EU. V zadnjem obdobju je bila gospodarska rast Španije ena najvišjih v EU (v letu 2002 je znašala stopnja rasti BDP 2 %). Poleg tega ji je uspelo zmanjšati brezposelnost in uravnati javne finance. Čeprav je bilo med leti 1996 in 2000 ustvarjenih več kot dva milijona delovnih mest, pa uradna stopnja brezposelnosti ostaja visoka (13 %). Okrog 70 % trgovinske menjave je z ostalimi državami članicami. Tudi države Latinske Amerike imajo veliko vlogo v španskem gospodarstvu, še zlasti če upoštevamo, da je Španija največji vlagatelj v nekaterih od teh držav. Zaradi zelo močne avtomobilske industrije se uvršča med največje svetovne izvoznice motornih vozil. Poleg avtomobilske industrije so zelo razviti tudi ladjedelništvo, kemična industrija, tekstilna in obutvena industrija, največji delež nacionalnega dohodka pa zavzema storitveni sektor. Industrija je predvsem na severu države (Madrid, Katalonija, Baskija, Valencija) in pomeni 30 % BDP. Kmetijstvo ima pomembno vlogo in Španija je po svetu znana po agrumih, grozdju in olivah, oziroma izdelkih iz teh pridelkov, olivnem olju in vinu. Ob kmetijstvu moramo omeniti še ribiško industrijo, saj je španska ribiška flota ena izmed največjih na svetu. Ne glede na vse to pa je Španija najbolj znana v svetu, sploh pa v Evropi, po svojem turizmu, panogi, ki je med najhitreje rastočimi v tej državi. Turizem predstavlja okrog 10 % delež v španskem BDP.

Španija je ena tistih držav, ki je skozi zgodovino ohranila uradno ime kraljevina, je ustavna monarhija in parlamentarna demokracija. Državni poglavar je kralj, njegove funkcije pa so protokolarne obveznosti in predstavljanje države. Zakonodajna oblast je poverjena dvodomnemu parlamentu (Cortes), ki ga sestavljata 350-članski kongres poslancev in 259-članski senat. Poslanci kongresa so izvoljeni na splošnih volitvah za štiriletni mandat. V senat je neposredno izvoljenih 208 poslancev, 51 pa je imenovanih in predstavljajo regijske interese (Evropska unija, Odnosi, 2003). Država je razdeljena na 17 avtonomnih regij (več o avtonomnih regijah v nadaljevanju). Vsaka regija ima svoj parlament in izvršilno oblast. Vlada ima sedež v Madridu. Na zadnjih parlamentarnih volitvah je Ljudska stranka zmagala z absolutno večino. Vlada, ki jo vodi Jose Maria Aznar, je prva desnosredinska vlada v novejši demokratični zgodovini te države. Ker ima njegova stranka absolutno večino, se ji pri sprejemanju zakonodaje ni treba usklajevati s svojimi prejšnjimi koalicijskimi partnerji (konzervativne stranke). Najresnejši notranjepolitični problem, ki ga ima Španija, je baskovsko separatistično gibanje ETA.

Zunanja politika je usmerjena na združevanje EU, odnose z državami Latinske Amerike in na sredozemsko politiko. Tudi razvojno sodelovanje je njena pomembna komponenta, posebej v odnosih z latinsko-ameriškimi državami. Španija je članica NATA od leta 1982, od jeseni 1999 pa je popolnoma integrirana v vojaško strukturo te zveze. Posebni odnosi z državami Latinske Amerike in Magreba, še zlasti Marokom, so posebno pomembni za Španijo zaradi zgodovinskih in geografskih razlogov. Odnosi z Veliko Britanijo so sicer dobri, vendar pa je vprašanje Gibraltarja v njunih odnosih povzročilo nekaj kratkih stikov. Kljub temu sta državi v zadnjih letih našli rešitve.

2.2 Lokalna samouprava v Španiji

Španija (NUTS-0) ima razvito regionalno strukturo 17 avtonomnih regij (NUTS-2) (Glej v prilogah zemljevid 1.), 50 provinc (NUTS-3) in več kot 8.000 občin (NUTS-5) (Glej tabelo 5.). Regionalna politika se izvaja na nacionalni in deželni ravni, v veliki meri je vezana na pomoč strukturnih skladov EU. Regionalne razvojne iniciative v nižjih teritorialnih enotah obstajajo, so pa omejene s pomanjkanjem sredstev in pooblastil. Za izvajanje strukturne politike EU in za statistične namene obstaja še 7 skupin avtonomnih regij (raven NUTS-1) (Strmšnik, 1997, str. 10).

Tabela 5: Regionalne strukture (NUTS) v Španiji

NUTS	Regionalne strukture	Število regionalnih struktur
NUTS-0	Španija	1
NUTS-1	Skupine avtonomnih regij - Agrupacion de comunidades autonomas	7
NUTS-2	Avtonomne regije + Ceuta in Mellila – Comunidades autonomas + Ceuta y Mellila	17
NUTS-3	Province – Provincias	50
NUTS-4	/	/
NUTS-5	Občine – Municipios	8.098

Vir: Eurostat, marec 1995; EU Committee of the regions, december 1997.

2.2.1 Regionalna in lokalna oblast

Zgodovinsko gledano je Španija mlada demokratična država (Ustava iz leta 1978). Po letu 1978 se je morala spopasti z veliko perečih vprašanj, povezanih z uvajanjem demokracije v državo, ki je bila desetletja pod diktatorsko vladavino. Najbolj občutljivo vprašanje je bilo vprašanje regionalne avtonomije, saj je Španija zelo pestra v smislu svojih regionalnih razlik, poleg tega pa vključuje tudi etnične skupine (Baski, Kataloni, Galicijani), ki so kulturno in jezikovno zelo različne. Španci imajo zelo razvit občutek regionalne pripadnosti, tako da se velikokrat bolj identificirajo s svojo regijo kot z državo. Po smrti diktatorja Franca je bilo čutiti znatno ljudsko in uradno podporo za povečanje decentraliziranosti države. Glavni cilj demokratičnih reform je bil dodeljevanje povečane moči in odgovornosti regijam. Vendar pa ta preobrat iz enotne v bolj decentralizirano državo ni potekal brez različnih konfliktov, saj so nekateri nasprotovali kakršnikoli regionalni samostojnosti, saj naj bi le-ta pomenila grožnjo nacionalni enotnosti.

Ustava iz leta 1978 določa dva postopka za doseg regionalne samostojnosti. Hiter postopek so izkoristile tiste regije, ki so iskale avtonomijo v 30-ih letih. Predlog je moral najprej potrditi Ustavni komite, potem pa se je o samostojnosti odločalo še na referendumu. Na ta način so nastale Galicija, Baskija in Katalonija. Počasen postopek pa je zahteval poleg pobude občinskih in provincialnih vlad tudi odobritev španskega parlamenta – Cortesa. Regionalna reorganizacija Španije se je zaključila do leta 1983, ko je bilo ustanovljenih 17 avtonomnih regij, vsaka od njih je sestavljena iz ene ali več provinc (Country Study & Country Guide - Spain - Regional Government, 2004). Regije se med seboj zelo razlikujejo v številu prebivalstva (Glej v prilogah zemljevid 2.) in njihovi gostoti, razvitosti, pa tudi politična moč posamezne regije ni nujno povezana z njeno površino oziroma številom prebivalstva. Vsaka izmed regij ima svoj parlament in izvršilno oblast. Glavne inštitucije avtonomnih regij v Španiji se ravna po 152. členu Ustave: demokratično izvoljen parlament z večinskim zastopanjem, predsednikom posamezne regije in z vlado, ki jo le-ta imenuje. Vsaka avtonomna regija ima tudi svoj statut. Inštitucije avtonomnih regij temeljijo na večinskem pristopu in niso odvisne od državnih institucij. Najvišji položaj v posamezni regiji ima predsednik. Delitev moči med regijo in državo določata 148. in 149. člen Ustave. Ustava tudi določa finančno samostojnost posameznih regij. Le-te prejemajo dohodke direktno in indirektno od države in od pobiranja davkov v svoji regiji. Regije si denarna sredstva lahko tudi izposodijo.

Po Francovi smrti so bile leta 1978 izvedene prve popolnoma demokratične volitve, vendar pa vse do leta 1985, ko je bil sprejet Osnovni zakon o lokalni vladi (Basic Law on Local Government), nista bili popolnoma določeni osnovna reorganizacija in demokratizacija lokalne uprave (Country Study & Country Guide - Spain - Local Government, 2004). Ta zakon je določil osnovne inštitucije na občinski in provincialni ravni, imenoval osebe, odgovorne za dodeljevanje odgovornosti različnim upravnim nivojem in določil storitve, ki jih mora zagotoviti lokalna skupnost. Naloge občin se razlikujejo glede na število prebivalstva.

Vsaka občina ima svoj Občinski svet (ayuntamiento), katerega člane (svetnike) neposredno izvolijo lokalni prebivalci s pomočjo D'Hontovega proporcionalnega volilnega sistema. Volitve potekajo vsaka 4 leta. V majhnih občinah so svetniki voljeni neposredno na odprtih listah, v večjih občinah pa svetnike volijo na zaprtih listah; mesta v občinskem svetu se razdelijo glede na doseženo število glasov na volitvah (Urad vlade za informiranje, 2004). Občinski svet nadzira izvršilne organe, odobri prostorsko načrtovanje, določa finančne vire, odobri proračun, oblikuje ožje lokalne skupnosti, odobri sistemizacijo delovnih mest ter določa postopke za izvajanje občinskih predpisov. Svetnike lahko ponovno izvolijo, za kar ni številčne omejitve. Občinski svet mora zasedati vsaj 1-krat na tri mesece, izredne seje lahko skličeta ali župan ali pa sam svet s četrtinsko večino. Občinski svet nima pooblastil za oblikovanje zakonov, lahko pa osnuje pravila, ki so povezana z zakonodajo.

Vsak občinski svet ima tudi svojega župana. Župana lahko volijo na tri načine, odvisno od števila prebivalcev posamezne občine. V majhnih občinah župana volijo neposredno, v malo večjih ga volijo občinski svetniki (enega izmed sebe), lahko ga pa izvolijo svetniki izmed vodij list izvoljenih svetnikov. Župan ima številne pristojnosti: je izvršilni organ, vodi občinsko upravo in občinske službe, predstavlja občino, sklicuje srečanja plenarnega sveta, vodi občinsko policijo in imenuje svoje namestnike. V občinah z več kot 5.000 prebivalci županu pri izpolnjevanju dolžnosti pomagajo Občinske komisije. Takšne občine se praviloma delijo na področja in okraje, katerih vodje so odgovorni županu. Občinski funkcionarji morajo podati izjavo o premoženju, so civilno in kazensko odgovorni. Poklicni funkcionarji dobivajo samo plačo, nepoklicni funkcionarji pa tudi sejnine. Upravičeni so do dopusta za opravljanje dolžnosti v občini. Funkcija občinskega funkcionarja je nezdružljiva s številnimi državnimi funkcijami.

Občine so združene v province, vsaka provinca pa ima vladajočo institucijo, ki se imenuje Diputación in jo posredno izvolijo občinski svetniki. To telo ne obstaja v treh primerih: v primeru, ko je avtonomna regija ena sama provinca (Asturija, Kantabrija, La Rioja, Navarra in Madrid), na otokih, ki imajo vsak svoj svet – koncil (ki se imenuje Consejos na Balearih in Cabildos na Kanarskih otokih) in v Baskiji, kjer ima vsaka od treh provinc svoje zelo močne institucije in lastna denarna sredstva. Vsaka provinca ima svojega državnega guvernerja, ki je najvišji predstavnik državne uprave v provinci. Imenuje ga ministrski predsednik glede na priporočila ministrstva za notranje zadeve. Guvernerji predstavljajo povezavo med lokalnimi oblastmi in centralno državno oblastjo. Vsaka provinca ima svoj Provincialni svet, ki ga sestavljajo namestniki, ki jih izvolijo občinski svetniki. Na položaju ostanejo 4 leta in so lahko ponovno izvoljeni. Ravno tako kot Občinski svet nima niti Provincialni svet moči za osnovanje večjih zakonov. Vsak Provincialni svet ima predsednika, ki ga izvolijo vsi člani sveta, ki je odgovoren za vlado in upravo pokrajine.

Uprava v treh provincah, to so Baskija, Balearski in Kanarski otoki, je organizirana malo drugače kot v ostalih provincah; zaradi njihovega posebnega statusa »zgodovinskih pokrajin«, daje njihovim svetom večjo moč od tistih v ostalih provincah. Otoki imajo tudi svoje svete, ki imajo praviloma večja pooblastila kot v drugih provincah. Severnoafriški mesteci Ceuta in Melilla sta organizirani kot občini provinc Cadiz in Malaga. V obeh mestecih je civilna uprava v rokah urada Delegado del gobierno, ki je neposredno odgovoren Ministrstvu za notranje zadeve v Madridu.

2.2.2 Način financiranja regij, občin in provinc

Glavni način financiranja regij v Španiji določa zakon Ley Orgánica de Financiación de las Comunidades Autónomas (LOFCA, Organic Law on the Financing of the Autonomous Communities). Regije se financirajo iz treh virov: davčni prihodki avtonomnih regij, del državnih prihodkov in prihodkov iz skupnih virov (to so prihodki na državni ravni

(Interterritorial Compensation Fund) ali na EU ravni). Pomoč EU je v zadnjih letih zelo pomembna, saj pospešuje razvoj določenih manj razvitih regij.

Avtonomne regije se financirajo na dva različna načina: Baskija in Navarra imata poseben pristop financiranja, ki temelji že na njunih pravicah iz preteklosti, medtem ko sedanji zakoni določajo financiranje vseh ostalih regij. V Navarri regionalna oblast določa in zbira davke in del teh prihodkov nameni državi. V Baskiji pa so te pristojnosti v rokah treh pokrajinskih administracij (Vizcaya, Alava in Guipúzcoa), ki del dohodka ravno tako kot v primeru Navarre namenijo državi, del pa regionalni oblasti v Baskiji. Oba sistema v praksi ustvarjata večji prihodek kot ostale regije, za katere veljajo splošna določila. Do leta 1990 so bile regije zelo odvisne od dotacij države. Kljub reformam, ki so jih začeli uvajati po letu 1994 in ki so širile njihovo finančno samostojnost, ostajajo dotacije države še vedno osnovni vir dohodka regijam. Dotacije delimo na tri dele: pomoč zdravstvu (le-te so odvisne od števila prebivalcev), pomoč za investicijske projekte v revnejših regijah (na voljo je samo regijam, katerih prihodek ne presega 75 % evropskega povprečja) in pomoč za delitev davkov – Tax-sharing.

Državna pomoč občinam predstavlja približno 2/5 njihovega dohodka, finančna sredstva pa se črpajo iz Nacionalnega sklada za občinsko sodelovanje (National Fund for Municipal Cooperation). Pomoč v tekočem letu se v praksi velikokrat določi glede na višino v preteklih letih. Finančni transferji državnih oziroma regionalnih oblasti predstavljajo skoraj 4/5 finančnih virov posameznih provinc. Pomoč je v glavnem sestavljena iz državne subvencije, ki jo dobijo province na podlagi različnih socialno-ekonomskih dejavnikov, kot so npr. število prebivalcev in BDP na prebivalca (kot negativni faktor).

2.2.3 Problem občin

Velik problem občin v Španiji predstavlja njihova geografska razdrobljenost in velika različnost. V Španiji je leta 1999 obstajalo več kot 8.000 občin, 86 % jih je imelo manj kot 5.000 prebivalcev (Glej v prilogah tabelo 6.), kar predstavlja 16 % celotnega španskega prebivalstva. Na drugi strani pa je bilo 42 % prebivalstva skoncentriranega v samo 54-ih občinah. Taka raznolikost zelo otežuje pripravo različnih programov podpore in zmanjšuje učinkovitost lokalnih oblasti.

Majhne občine torej onemogočajo razvoj kakršnekoli decentralizirane lokalne oblasti, posledica česar je močna centralizacija oblasti znotraj posameznih avtonomnih regij. Nekatere regije jasno podpirajo vlogo pokrajin, medtem ko jih hočejo druge zatreti in vzpostaviti druge institucije, kot so npr. distrikti v primeru Katalonije. V praksi imajo občine izredno malo pooblastil, vse odkar državna zakonodaja omejuje pooblastila občinskih skupščin, izvršnega komiteja in župana.

2.3 Razmere in spremembe v Španskem gospodarstvu

2.3.1 Spremembe v 60. in 70. letih

Špansko gospodarstvo je bilo vse do leta 1959 zasnovano na politični diktaturi, ki je pomenila nasprotje reformam ljudske fronte iz 30. let. Po dolgem obdobju politične in gospodarske osamitve je konec 50. let prišlo do sprememb, ki so se kazale v gospodarstvu in pri državnih posegih v gospodarstvo. Leta 1959 je bil sprejet stabilizacijski načrt, s pomočjo katerega naj bi Španija dosegla finančno in cenovno ravnotežje v domačem gospodarstvu in izboljšala zunanjetrgovinsko bilanco. Nekje do srede 70. let se je Španija razvijala hitreje kot skupina drugih industrializiranih držav. To se kaže tudi v visoki stopnji rasti, povprečno 7,3 % na leto, kar je bila najvišja stopnja med državami OECD. Čeprav se je industrija v obdobju 1959-1974 hitro razvijala, pa je delež kmetijstva upadel z 20 na 11 % BDP, s tem pa je upadla tudi zaposlenost.

Španija je razvijala industrijo s pomočjo treh dejavnikov:

- **Naraščanje turizma** – s prihodki od turizma je država pokrivala primanjkljaj v trgovinski bilanci, povečalo se je povpraševanje po hrani in kmetijskih proizvodih, razvoj turizma je ugodno vplival na gradbeništvo, industrijo in trgovino in na razvoj potrebne infrastrukture (Šporar, 1993, str. 11-12). Z razvojem turizma je v državo prišel tuji kapital, ki je bil namenjen za investicije. Življenjski standard se je v večini turističnih pokrajin zvišal. Z regionalnega vidika pa je turizem še poglobil razlike v razvitosti med regijami, saj so te v notranjosti države, ki so pretežno kmetijske narave, ostale zunaj turističnega razvoja (Pompl, 1993, str. 254-255).
- **Nakazila zdomcev na začasnem delu v tujini** – njihov delež je znašal 15-20 % trgovinskega primankljaja.
- **Investicije tujih partnerjev** – v industriji je bil njihov delež okoli 20 %.

Na ekonomsko rast sta vplivala tudi naraščanje števila španskih trgovinskih partnerjev in možnost uvoza cenejše nafte, ki je začela prevladovati nad domačo proizvodnjo premoga. Država je podjetja stimulirala z dajanjem subvencijskih posojil, pri tem pa se ni ravnala po zahtevah trga, temveč je pospeševala predvsem investicije v strateško pomembne panoge, kot so jeklarska industrija in ladjedelništvo. Ti dve sta bili odvisni od uvoza nafte in s tem tudi od cenovnih nihanj v mednarodni trgovini. Tako je prva naftna kriza po letu 1973 povzročila recesijo tudi v Španiji (Lopez-Claros, 1988, str. 4).

2.3.2 Naftne krize in strukturne reforme v 70. in 80. letih

Ob koncu leta 1973 so cene nafte v svetu močno poskočile, vendar se Španija na to ni bistveno odzvala. Vlada je še vedno vztrajala pri statični ekonomski politiki in nespremenjeni

ceni nafte, čeprav je le-ta v svetu močno narasla. Tako so se v jeklarski in avtomobilski industriji zaradi dražje energije povečali proizvodni stroški. Še preden so se investicije v celoti povrnila, so imeli presežne zmogljivosti. Recesija se je razširila tudi v druge panoge: tekstilno, papirno in kemično industrijo in industrijo gospodinjskih aparatov (Škufca, 1995, str. 6-7). Recesija se je poglobljala, vendar je tedanji voditelj Franco kljub temu zavrnil program prilagajanja in tako je nova demokratična vlada šele po njegovi smrti leta 1977 sprejela dolgoročni prilagoditveni program, s katerim so uvedli stabilizacijske in strukturne reforme.

Z omenjenimi ukrepi so v naslednjih dveh letih inflacijo in plače znižali za 10 in 8 odstotnih točk. V istem času je tekoči račun prešel s primanjkljaja (4 % BDP) v letu 1977 na presežek (1 % BDP) leta 1979. Investicije in zaposlenost so se začele zmanjševati v industrijskem sektorju in naraščati v storitvenem sektorju (Galy, 1993, str. 4). Druga naftna kriza leta 1979 je recesijo še poglobila, saj španska vlada ni v zadostni meri preprečila oziroma omejila vpliva naraslih cen nafte na domače stroške in cene. V industriji se je povečala brezposelnost z 8,6 % leta 1979 na 21,5 % v letu 1985. Država je za zmanjšanje brezposelnosti sprejela program, ki je vključeval okoli 800 podjetij in je vplival na to, da se je znižala brezposelnost. V tem času je bila povprečna rast BDP-ja 1,4 %.

2.4 Vpliv strukturnih pomoči EU na gospodarstvo Španije

2.4.1 Vstop Španije v EU

Po smrti diktatorja Franca je v ospredje prišla želja takratne španske vlade po posodobitvi in približanju španskega gospodarstva drugim evropskim državam. Leta 1958 je Španija postala pridružena članica Organizacije za Evropsko ekonomsko sodelovanje (Organisation for European Economic Cooperation – OEEC) in leta 1959 polnopravna članica naslednice te organizacije – Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD). Španija je v tem obdobju pridobila tudi članstvo v Svetovni banki, vendar pa EU v tistem obdobju ni bila zelo naklonjena vstopu Španije v Unijo. Leta 1970, po 6-ih letih pogajanj, je Španija z EU podpisala Sporazum o prednostni trgovinski izmenjavi (Agreement for a preferential commercial trade) (Country Study & Country Guide – Spain and the European Community, 2004).

Nenaklonjenost držav članic vstopu Španije v EU je izhajala predvsem iz dejstva, da so v Španiji še vedno obstajale nedemokratične državne institucije, kar je še naprej predstavljalo resno oviro španskemu pristopu v EU. Kmalu po prvi demokratično izvoljeni vladi v Španiji leta 1977 je takratni ministrski predsednik Suarez v Bruselj poslal ministra za zunanje zadeve z nalogo formalne predstavitve španske prošnje za vstop v EU. Ker so vse glavne politične stranke v Španiji podpirale idejo o članstvu, so začeli uvajati reforme, ki so vodile k večji demokraciji v državi. Tako se je tudi naklonjenost držav članic do Španije povečevala in

istega leta (1977) je bila Španija sprejeta v Svet Evrope (Council of Europe). Vendar pa so se pogajanja za priključitev zakomplicirala in podaljšala predvsem na račun španske manjrazvitosti v primerjavi z drugimi EU državami. Temeljite strukturne reforme so bile potrebne predvsem v industriji in v kmetijstvu, kar bi znatno povišalo proračunske izdatke EU.

Španija je skupaj s Portugalsko postala članica EU 1. januarja 1986. Rezultati vstopa v EU so bili zadovoljivi. Predvsem so začele naraščati tuje investicije (30 % vseh investicij) v proizvodnji, letna gospodarska rast je bila 5-odstotna, inflacija se je upočasnila, proračunski primanjkljaj je upadel. Problematična je bila le brezposelnost, ki je presegala 20 % in je bila najvišja v EU. Kasneje so sledile reforme trga delovne sile, privatizacija in neodvisnost centralne banke. Kljub poznejšemu makroekonomskemu neravnovesju v začetku leta 1990 nihče ne meni, da reforme niso bile učinkovite (Williamson, 1994, str. 558). Španci volijo v Evropski parlament 64 poslancev, v svetu ministrov imajo osem glasov. Španija je EU začela predsedovati prvega januarja leta 2002 in po šestih mesecih, 30. junija 2002, je to mesto predala svoji naslednici Danski.

2.4.2 Strukturne pomoči v Španiji

2.4.2.1 Programsko obdobje 1989-1994

Na državni ravni Španija še vedno dosega rezultate, ki so nižji od povprečja EU. To se kaže na različnih področjih: nivo produktivnosti, razvoj transportnih in telekomunikacijskih mrež, položaj tehnoloških inovacij, nivo izobrazbe prebivalstva. Zaradi vsega zgoraj omenjenega in da bi utrdila njen proces ekonomskega in socialnega povezovanja, država še posebej potrebuje pomoč evropskih strukturnih in Kohezijskega sklada. Pri tem igrata glavno vlogo težnja k razvoju najmanj razvitih območij in boj z brezposelnostjo, ki se od začetka devetdesetih let močno povečuje. V letih 1989-1993 je Španija iz strukturnih skladov dobila več kot 1.967 milijard pezet finančne pomoči (v cenah iz leta 1989), kar predstavlja 0,7 % povprečnega letnega BDP v tistem obdobju. V času med 1994-1999 se je pomoč potrojila, in sicer je znašala več kot 6.738 milijard pezet (v cenah iz leta 1994) in predstavljala 1,7 % povprečnega letnega BDP v tistem obdobju (The Structural Funds in Spain in the period 2000-2006, 2002).

V tem obdobju je bila pomoč strukturnih skladov usmerjena v pet ciljev:

- **Regije, ki zaostajajo v razvoju (cilj 1).** Te regije so pokrivalo tri četrtine države: Andaluzija, Asturija, Kanarski otoki, Kantabrija (od leta 1994), Kastilija-La Manča, Kastilija-Leon, Valenciana, Estremadura, Galicija, Murcia kot tudi mesti Ceuta in Melilla. Prioritete so se nanašale na direktne investicije v proizvodnjo, izboljšavo osnovnih infrastruktur (prevoz, energija, vodni viri, ravnanje z odpadnimi vodami in odpadki),

pomoč manjšim in srednjim podjetjem, raziskave in razvoj, šolske in zdravstvene infrastrukture, izobraževanje in profesionalna integracija oseb, razvoj podeželja.

V času od 1989 do 1993 je prišlo do ogromnih vlaganj v razvoj infrastrukture, predvsem na področju prevoza, za kar je bilo namenjenih kar 40 % vseh sredstev strukturnih skladov. Iz skladov se je financiralo 54 % gradnje cest in 36 % novih avtocest. Skupna mreža se je med leti 1987 in 1994 podaljšala za 3.200 km – že samo v primeru avtocest se je njihova dolžina potrojila. Okrepila se je tudi prometna varnost. Poleg modernizacije preko 10 % železniške mreže so programi med leti 1989 in 1993 omogočili tudi namestitev več kot ene četrte nove mreže za hitre vlake na teh območjih. Poudarek je bil tudi na varstvu okolja, in sicer so bile subvencije namenjene različnim projektom, ki so težili k zagotavljanju varnosti pri oskrbi z vodo in pri ravnanju z odpadki. V letih 1989 in 1993 so bile skoraj vse univerze deležne ugodnosti sofinanciranja infrastrukture in opreme na področju raziskav in razvoja. Produktivne investicije so kljub velikemu poudarku na razvoj infrastrukture zavzele delež, ki ga ne gre zanemariti (eno četrtno vseh javnih izdatkov), saj je bilo kar 8.000 projektov v industrijskemu in turističnem sektorju deležnih pomoči strukturnih skladov. Za razvoj človeških virov je bilo porabljenih 20 % vseh javnih izdatkov; med leti 1989 in 1993 je bilo deležnih ugodnega sofinanciranja 1,4 milijona oseb na območju cilja 1, in sicer je bilo 87 % pomoči porabljenih za izobraževanje, preostanek pa za zaposlovanje. Kar zadeva regionalne programe za razvoj podeželja, je bil velik del sredstev namenjen razvoju podeželske infrastrukture (lokalne ceste, oskrba z elektriko in vodo), izboljševanju sistemov umetnega namakanja ter boju proti eroziji in požarom v gozdu.

- **Industrijske cone v zatonu (cilj 2).** Ta območja so posejana po pokrajinah Baskije, La Rioje, Navarre, Aragonije, Katalonije, Madrida, Balearov (in do leta 1993 tudi po pokrajini Kantabrije). Pomoč na teh območjih je bila usmerjena v podpiranje novih produktivnih dejavnosti, v sanacijo in rehabilitacijo propadajočih industrijskih in mestnih pokrajin, pomoč manjšim in srednjim podjetjem, izobraževanje in integracijo oseb ter v raziskave in razvoj.

V času med leti 1989 in 1993 je bilo na teh območjih ustanovljenih 2.000 novih podjetij. V Madridu so bila izvedena pomembna dela: ureditev komunikacijskih kanalov, boj proti industrijskim in mestnim onesnaževalcem (vključno s hrupom) in obširen program ustvarjanja alternativnih industrijskih con. V Kataloniji so se iz strukturnih skladov sofinancirali prostori za razstave in sejme. V mestu Saragosse (Aragonija) je bil kot odgovor na potrebe modernizacije mreže v majhnih in srednjih lokalnih podjetjih ustanovljen Evropski center za podjetništvo in inovacije (CEEI). Agrarni biotehnološki center v Navarri ali tehnološki park v mestu Zamudio v Baskiji sta dokaza za delovanje na področju raziskav in razvoja. Od 1990 do 1993 je bilo na območjih cilja 2 530.000 oseb deležnih pomoči iz naslova človeških virov. Med leti 1989 in 1993 je bilo ustvarjenih ali ohranjenih približno 71.000 delovnih mest. V letih 1989 do 1993 so bili cilji bolj usmerjeni v zmanjševanje brezposelnosti in izboljševanje

tekmovalnosti med podjetji. Kljub temu pa se je večinski delež izdatkov usmerjal v transportne in komunikacijske infrastrukture ter v opremo, namenjeno varovanju okolja.

- **Šibke podeželske cone (cilj 5b).** Nahajajo se na istih območjih kot tiste iz cilja 2. V tem primeru je šlo predvsem za pospeševanje razvoja podeželja s podpiranjem ustvarjanja novih, nekmetijskih delovnih mest, pomoči manjšim in srednjim podjetjem, izobraževanja itd.

V obdobju 1989 do 1993 je bilo okoli 2.200 podjetij deležnih pomoči pri modernizaciji, 500 podeželskih naselij je bilo priključenih na električno mrežo in 550 na vodo. Po 180.000 ha naravnih območij so potekali ukrepi za varovanje okolja. Povečanje kmetijskih prihodkov v omenjenih območjih je močno preseгло evropsko povprečje. V izobraževanju pa je bil glavni poudarek na inovacijah, ki naj bi pospešile modernizacijo podeželja.

- **Boj proti brezposelnosti (cilj 3) in preprečitev vpliva industrijskih sprememb na zaposlovanje (cilj 4)**

Med leti 1989 in 1993 se je v celotni Španiji vsako leto udeležilo izobraževanja, ki ga je podprl Evropski socialni sklad (ESF), kar 2 milijona oseb (20 % brezposelnih), medtem ko jih je bilo 768.000 deležnih pomoči pri zaposlitvi. Delež zaposlitev po pridobljeni izobrazbi se je povečal na 33 %. Ta trud je veliko pripomogel k izboljšanju strukture zaposlovanja (delež nerealiziranih ponudb dela je padel s 27 % v letu 1983 na 13 % v letu 1993 in na 7 % v letu 1994). Pomembno vlogo v tem procesu so odigrale šole v obliki delavnic.

- **Pomoč pri rekonstrukciji kmetijstva in ribolova (cilj 5a)**

Od leta 1991 do 1993 so se za pomoč pri izboljšanju proizvodnje in komercializacije produktov porabile dodatne investicije, ki so bile kar trikrat višje od prispevkov države. Na splošno je bil v kmetijstvu velik poudarek predvsem na kakovosti kmetijskih produktov, na novih produktih pa tudi na varovanju okolja. Subvencije so tudi pripomogle k izvajanju dejavnosti, ki so bile potrebne zaradi občutnega padca produktivnosti ribičev. Število zaposlenih v ribolovu je padlo za tretjino, vendar se je produktivnost ribičev povečala kar za 64 %.

2.4.2.2 Programsko obdobje 1994-1999

Španija kot manj razvita država EU počasi dohiteva razvitejše države. Vendar pa se sprašujemo, koliko k temu napredku prispevajo strukturne pomoči. Študij na to temo je zelo malo. Ena izmed takih študij, ki bo tudi osnova za prikaz vpliva strukturnih pomoči na gospodarski razvoj Španije v programskem obdobju 1994-1999, je študija *An examination of the ex-post macroeconomic impacts of CSF 1994-1999 on objective 1 countries and regions*

oziroma krajše študija CSF 94-99. Ta študija temelji na uporabi HERMIN modela³. Strukturne pomoči imajo na gospodarstvo posamezne države prejemnice teh pomoči dvojni učinek. Subvencije strukturnih skladov in kohezijskega sklada povečujejo dohodek v teh državah in tako ustvarjajo učinek povpraševanja na output in zaposlenost, ko je ta dodatni dohodek porabljen za blago in storitve, po drugi strani pa povečajo produkcijski potencial v regiji z izboljšanjem infrastrukture, usposabljanjem delovne sile in z razvojem lokalnega podjetništva, kar je glavni cilj te politike (Pungartnik, 2003, str. 30). HERMIN model v nasprotju z nekaterimi drugimi modeli (Beutelov model, Pereirin model), ki se osredotočajo samo na enega od teh dveh učinkov, upošteva tako učinke ponudbe kot tudi učinke povpraševanja.

V tabeli 6 imamo podano agregatno stopnjo rasti BDP in stopnjo brezposelnosti za špansko gospodarstvo v obdobju 1994-2000. Kot vidimo, je v obravnavanem obdobju agregatna stopnja rasti BDP konstantno naraščala. Agregatni BDP je s prvotne 2,10 % v letu 1994 dosegel 4,07 % rast v letu 2000. V letu 1994 je bila stopnja brezposelnosti v Španiji izredno visoka, in sicer je znašala kar 21,73 %, in je zelo počasi tudi upadala, še posebej v prvih treh letih.

Tabela 6: Španski makroekonomski agregati v obdobju 1994-2000

Leto	BDP	SB
1994	2,10	21,73
1995	2,71	20,69
1996	2,44	20,25
1997	3,94	19,01
1998	4,32	17,10
1999	4,02	14,52
2000	4,07	13,10

Opomba: BDP (letna % sprememba), SB (% delovne sile)

Vir: Bradley, 2002, str. 21.

Tabela 7 v prilogah prikazuje višino CSF izdatkov kot % BDP po posameznih kohezijskih državah. Kot vidimo, so bili skupni CSF izdatki najvišji v Grčiji in na Portugalskem, kjer so v obravnavanem obdobju letno znašali okoli 3 % BDP posamezne države. Sledi Irska z letnimi CSF izdatki med 1,5 in 1,8 % BDP na leto. Na zadnje mesto se uvršča Španija z letno višino CSF izdatkov okoli 1,2 % BDP (Glej tabelo 7.). V primeru Španije moramo opozoriti, da je bila ta država razdeljena na regije cilja 1 in ostale regije, vendar pa je HERMINOV model zasnovan za celotno špansko gospodarstvo in je tako Španija obravnavana, kot bi bila v celoti v okviru cilja 1.

³ Za podrobnejšo predstavitev HERMIN modela glej Bradley John: An examination of the ex-post macroeconomic impacts of CSF 1994-1999 on objective 1 countries and regions.

Tabela 7: CSF izdatki kot % BDP za Španijo

Leto	Španija
1993	0
1994	1,16
1995	1,15
1996	1,17
1997	1,19
1998	1,22
1999	1,24

Vir: Bradley, 2002, str. 47.

Kot je razvidno iz tabele 8 so se CSF izdatki v Španiji v obdobju 1994-1999 razdelili med tri ekonomske kategorije (fizična infrastruktura, človeški viri in produktivni sektor). Največ izdatkov je bilo namenjenih izboljšanju fizične infrastrukture (kar 3.157 milijonov EUR na leto), sledi pomoč produktivnemu sektorju (2.016 milijonov EUR na leto), na zadnje mesto pa se uvrščajo človeški viri z 1.876 milijoni EUR pomoči letno. Skupaj so tako CSF izdatki za Španijo v obdobju 1994-1999 znašali 7.650 milijonov EUR na leto.

Tabela 8: CSF izdatki za Španijo po sektorjih v obdobju 1994-1999 (v mio EUR, v cenah iz leta 1999)

Sektor	Letno povprečje CSF izdatkov (1994-1999)
FIZIČNA INFRASTRUKTURA	3.157
• Transport	1.714
• Telekomunikacije	217
• Energija	283
• Okolje in voda	806
• Zdravje	135
ČLOVEŠKI VIRI	1.876
• Izobraževanje	1.697
• Raziskave in razvoj	180
PRODUKTIVNI SEKTOR	2.016
• Industrija in storitve	1.059
• Kmetijstvo in razvoj podeželja	545
• Ribolov	252
• Turizem	160
OSTALO	602
SKUPAJ	7.650

Vir: CSF (2000-2006) for Spanish Objective 1 regions, 2003.

Tabela 9 nam prikazuje agregatne učinke CSF na španski BDP in stopnjo brezposelnosti. Agregatni učinki morda ne izgledajo visoki, vendar je potrebno upoštevati relativni delež CSF v španskem BDP.

Tabela 9: Agregatni učinki CSF 1994-1999 na BDP in na brezposelnost v Španiji

Leto	BDP	SB
1993	0	0
1994	1,10	-0,98
1995	1,18	-0,83
1996	1,25	-0,57
1997	1,32	-0,19
1998	1,39	+0,30
1999	1,39	+0,60
2000	0,18	+1,78
2005	0,63	+0,38
2010	0,58	+0,35

Vir: Bradley, 2002, str. 57.

Najboljši pokazatelj učinkovitosti CSF je mogoče kumulativni multiplikator⁴, ki nam prikazuje dejanski vpliv CSF na posamezno državo prejemnico teh pomoči. Če namreč hočemo ugotoviti dejanski vpliv CSF na posamezno državo, moramo upoštevati količino sredstev, ki so ji bila dodeljena in ne zgolj povečanje BDP, kot nam to prikazuje tabela 10. Na podlagi tabele 8 v prilogah bi lahko sklepali, da je bil vpliv CSF na BDP posamezne države prejemnice teh pomoči največji na Portugalskem, sledijo ji Irska, Grčija, Španija pa se tako uvršča na zadnje mesto.

Tabela 10: Povečanje BDP (kot % sprememba relativno glede na stanje brez CSF)

Leto	Španija
1993	0
1994	1,10
1995	1,18
1996	1,25
1997	1,32
1998	1,39
1999	1,39
2002	0,40
2010	0,58

Vir: Bradley, 2002, str. 76.

⁴ Kumulativni multiplikator nam pove, za koliko odstotnih točk se v določenem obdobju kumulativno poveča rast BDP-ja določene države, če se kumulativni delež CSF v BDP-ju te države v istem obdobju poveča za 1 odstotno točko (kumulativni CSF multiplikator = kumulativno % povečanje BDP / kumulativni delež CSF v BDP).

Ob upoštevanju kumulativnih multiplikatorjev za posamezno državo pa dobimo povsem drugo sliko. V prilogah imamo v tabeli 9 za primerjavo podane kumulativne multiplikatorje štirih kohezijskih držav. Kumulativni multiplikator Španije v obdobju 1994-1999 znaša 1,07 (Glej tabelo 11.). To pomeni, da če se kumulativni delež CSF v BDP Španije v obdobju 1994-1999 poveča za 1 odstotno točko, se rast BDP Španije v istem obdobju kumulativno poveča za 1,07 odstotne točke. Vpliv CSF na BDP Španije v obravnavanem obdobju je bil torej večji od vpliva CSF na BDP Grčije in manjši od vpliva CSF Portugalske in Irske v istem obdobju.

Tabela 11: Kumulativni CSF multiplikatorji za Španijo v obdobju 1994-2010

Obdobje	Španija
1994-1999	1,07
1994-2002	1,23
1994-2010	1,77

Vir: Bradley, 2002, str.76.

Kot vidimo, ima CSF pozitiven vpliv na povečanje BDP ter zmanjšanje stopnje brezposelnosti v Španiji, sama učinkovitost pa je najbolj vidna skozi kumulativni multiplikator, ki razvršča kohezijske države po učinkovitosti strukturnih pomoči. Španijo omenjeni multiplikator uvršča na tretje mesto po učinkovitosti strukturnih pomoči.

2.4.2.3 Programsko obdobje 2000-2006

Španija bo v obdobju 2000-2006 iz strukturnih skladov in Kohezijskega sklada pridobila skupno 56.205 milijonov evrov finančne pomoči (pri tem bo iz strukturnih skladov pridobila 40.045 milijonov evrov in iz Kohezijskega sklada 11.160 milijonov evrov pomoči). Obseg sredstev je precej višji kot v obdobju 1994-1999, ko je bila deležna kar za 6 % manj finančne pomoči (skupno 45.592 milijonov evrov).

V novem programskem obdobju 2000-2006 je pomoč strukturnih in Kohezijskega sklada usmerjena na tri cilje:

- **Cilj 1** – regije, ki zaostajajo v razvoju. Cilj 1 nudi pomoč tistim regijam, katerih bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca ne dosega 75 % povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca v EU. V obdobju 2000-2006 bodo ta kriterij izpolnjevale sledeče španske regije: Galicija, Asturija, Kastilija-Leon, Kastilija-La Manča, Estremadura, Valenciana, Andaluzija, Murcia, Ceuta-Melilla in Kanarski otoki. Regija Kantabrija je bila v obdobju 1994-1999 tudi v okviru cilja 1, vendar je BDP na prebivalca v tej regiji narastel in tako sedaj presega 75 % povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca v EU. Regija ima tako pravico do tranzicijske pomoči, ki jo bo dobivala do leta 2006.

Sredstva cilja 1 za obdobje 2000-2006 znašajo 38.096 milijonov evrov (v obdobju 1994-1999 so ta sredstva znašala 28.664 milijonov evrov). Omenjena sredstva se razdelijo na dva dela (Regional Policy – Inforegio, 2002):

1. 37.744 milijonov evrov pomoči je namenjeno naslednjim regijam: Galicija, Asturija, Kastilija-Leon, Kastilija-La Manča, Estremadura, Valenciana, Andaluzija, Murcia, Ceuta-Melilla in Kanarski otoki,
2. 352 milijonov evrov pa je namenjenih za tranzicijsko pomoč Kantabriji.

Regije v okvirju cilja 1 pokrivajo 76,1 % celotnega španskega ozemlja, vendar pa tukaj živi le 58,5 % celotnega prebivalstva. Na teh območjih se je v zadnjih desetih letih izredno veliko investiralo zlasti v prometno infrastrukturo, kar je zmanjšalo razlike med regijami cilja 1 in ostalimi regijami v državi. Strategija in financiranje v okviru CSF za obdobje 2000-2006 temelji na naslednjih ciljih:

- povečanje konkurenčnosti z diverzifikacijo in modernizacijo proizvodnje, organizacije in tehnologije,
- boljša izraba človeških virov,
- spodbujanje rasti lokalnega potenciala s spodbujanjem lokalnega razvoja in urbanizacije,
- razvoj in izboljšanje komunikacij in infrastrukture,
- skrb za okolje. Zadnji cilj je horizontalen, kar pomeni, da se mora odražati tudi v vseh ostalih točkah.

Tabela 12 nam prikazuje, da so v programskem obdobju 2000-2006 so celotni CSF izdatki nekoliko višji kot v predhodnem obdobju 1994-1999, skupaj znašajo 8.243 milijonov evrov. 3.736 milijonov evrov je namenjenih izboljšanju fizične infrastrukture, nekoliko manj znašajo pomoči človeškim virom (2.169 milijonov evrov), kar jih za razliko od predhodnega obdobja uvršča na drugo mesto. Najmanj pomoči pa bo v omenjenem obdobju deležen produktivni sektor (2.031 milijonov evrov).

Tabela 12: CSF izdatki za Španijo po sektorjih v obdobju 2000-2006 (v mio EUR, v cenah iz leta 1999)

Sektor	Letno povprečje CSF izdatkov (2000-2006)
FIZIČNA INFRASTRUKTURA	3.736
• transport	1.944
• telekomunikacije	114
• energija	102
• okolje in voda	1.416
• zdravje	162
ČLOVEŠKI VIRI	2.169
• izobraževanje	1932
• raziskave in razvoj	237
PRODUKTIVNI SEKTOR	2.031
• industrija in storitve	1.010
• kmetijstvo in razvoj podeželja	586
• ribolov	227
• turizem	187
OSTALO	307
SKUPAJ	8.243

Vir: CSF (2000-2006) for Spanish Objective 1 regions, 2003.

- **Cilj 2** – regije s strukturnimi težavami. V okviru cilja 2, ki sedaj združuje cilj 2 in 5b iz obdobja 1994-1999, so regije s strukturnimi težavami, ki potrebujejo prestrukturiranje. To so predvsem stara industrijska, ruralna, urbana območja in območja, ki se srečujejo s težavami pri prestrukturiranju ribiškega sektorja.

Evropska komisija je 1. julija 1999 za vsako državo članico določila velikost populacije, ki izpolnjuje pogoje za cilj 2. V Španiji se tako v okvir cilja 2 uvršča kar 22 % celotne španske populacije oz. kar 8.809.000 ljudi. Sredstva cilja 2 se razdelijo na podlagi določene populacije. Z drugimi besedami, vsak prebivalec določene regije je deležen finančne pomoči, ki znaša 41.4 evrov na leto (v cenah iz leta 1999).

Pomoč, ki jo je na podlagi teh kriterijev deležna Španija, znaša 2.651 milijonov evrov (v cenah iz leta 1999). Pomoč se deli na dva dela:

1. 2.553 milijonov evrov za regije v okviru cilja 2
2. 98 milijonov za tranzitno pomoč (za regije, ki so se v obdobju 1994-1999 uvrščale v okvir cilja 2 in 5b, vendar sedaj niso več v okviru cilja 2)

- **Cilj 3** – izobraževanje, usposabljanje in zaposlovanje. Cilj 3 skrbi za prilagajanje in posodabljanje izobraževalnih sistemov, poklicnega šolanja in usposabljanja, spodbujanje

permanentnega izobraževanja in aktivne politike trga dela. Sem spadajo regije s težavami, ki niso zajete v ciljnih 1 in 2 in imajo visoke stopnje brezposelnosti. Ta cilj združuje predhodna cilja 3 in 4.

V obdobju 2000-2006 bo višina sredstev, ki jih bo bila v okviru tega cilja deležna Španija, 2.140 milijonov evrov (v cenah iz leta 1999), v letih 1994-1999 je ta pomoč znašala 2.009 milijonov evrov.

Povečanje članstva v EU iz 15 članic na 25 članic bo imelo za Španijo kar nekaj posledic. Z vstopom novih članic bo nastala velika razlika v gospodarski razvitosti novih in starih članic, še posebno med posameznimi regijami. Tabela 10 v prilogah prikazuje spremembo BDP na prebivalca v posameznih španskih regijah pred in po širitvi Unije. Španija kot celota je v letu 2001 dosegala 84,2 % razvitosti povprečja EU 15. Po širitvi se bo ta odstotek dvignil na 92,4 % razvitosti EU 25. Največje razlike bodo zabeležili v Madridu, ki je v letu 2001 dosegal 112,4 % razvitost EU 15, po širitvi pa bo odstotek narastel na 123,3 % razvitost EU 25 ter v Baskiji (pred širitvijo v letu 2001 105,1 % razvitosti povprečja EU 15, po širitvi 115,4 % povprečja EU 25), Navarri (pred širitvijo v letu 2001 106,2 % razvitosti povprečja EU 15, po širitvi 116,5 % povprečja EU 25) ter na Balearih (pred širitvijo v letu 2001 105,4 % razvitosti povprečja EU 15, po širitvi 115,7 % povprečja EU 25). Take razlike ne bo mogoče kratkoročno odpraviti, saj bodo za EU povsem nove. Večina držav kandidatk (razen redkih NUTS-2 regij) ne dosega 75 % BDP EU (BDP na prebivalca novih članic je v letu 2001 znašal le 39 % povprečnega BDP 15 članic EU). Z vključitvijo novih članic bodo nekatere sedanje regije izgubile pravico do črpanja sredstev iz strukturnih in kohezijskih skladov. Ta problem je močno prisoten tudi v Španiji, zato se pojavlja vprašanje, ali bo Španija v naslednjem programskem obdobju sploh še upravičena do sredstev iz strukturnih in kohezijskega sklada. EU je tako že pripravila nekatere rešitve, med katerimi je najbolj zanimiva ideja, po kateri bi sedanja meja 75 % ostala, vendar bi vse regije, ki bi jo po širitvi presegle, pred širitvijo pa je niso, prejemale začasno podporo.

3. Strukturne pomoči EU v Sloveniji

Članstvo v EU bo Sloveniji prineslo številne prednosti in koristi. Integracija je za našo državo prednostnega pomena predvsem zaradi ekonomskih učinkov, čeprav tudi politični, varnostni, socialni, kulturno-zgodovinski in nacionalno-identitetni razlogi niso zanemarljivi. Vzhodna razširitev EU bo pomenila oblikovanje širšega ekonomskega območja s skoraj 500 milijoni potrošnikov. Liberalizirani produkcijski faktorji ter blagovni in storitveni trgi, skupna pravila igre in skupna valuta bodo omogočili izrabo ekonomije obsega ter boljšo alokacijo in povečanje razpoložljivih virov. Vse to bo prispevalo k višji gospodarski rasti in nižji inflaciji ter tako povečalo konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Vendar pa te koristi ne bodo trenutne, niti ne enakomerno razporejene. V povprečju jih Slovenija lahko pričakuje šele

dolgoročno, in še to le v primeru, če se bodo podjetja in ekonomska politika znali prilagoditi novemu ekonomskemu okolju.

Slovenija bo postala prejemnica denarne pomoči iz evropske strukturne politike z vključitvijo v EU. Zgornji možni limit po določilih Agende 2000 je 4 % BDP, kolikor znaša možna vsota vseh pomoči neki državi članici. Ta limit so v preteklih letih presegle nekatere manj razvite članice EU. Vendar pa je višina strukturnih pomoči, ki jih bo v večji meri po vstopu v EU deležna Slovenija, odvisna tudi od vstopanja posameznih držav, ki se pripravljajo na vstop.

Strukturna pomoč, ki je bila Sloveniji odobrena za obdobje do leta 2006, bo razdeljena med 4 sklade (Evropski sklad za usmerjanje kmetijstva in garancije – EAGGF, Finančni instrument za ribištvo – FIFG, Evropski regionalni razvojni sklad – ERDF in Evropski socialni sklad – ESF) ter Kohezijski sklad. V obdobju 2004-2006 bo Slovenija potencialno pridobila največ sredstev iz strukturnih skladov, kar 236,8 milijonov eur (Glej tabelo 11 v prilogah.), medtem ko bo nekoliko skromnejša pomoč iz Kohezijskega sklada z dobrimi 168 milijoni. Priprave za porabo dodeljenih sredstev so v Sloveniji zaznamovale leto 2003. Ministrstvo za gospodarstvo je pripravilo javno povabilo na razpis za črpanje sredstev iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, za kar je na voljo 40 milijard SIT. Za črpanje sredstev iz strukturnih skladov je Slovenija morala pripraviti Enotni programski dokument (SPD), ki predstavlja vsebinsko podlago za uresničevanje sofinanciranja, do konca leta 2003 pa je morala soglasje k omenjenemu dokumentu dati tudi Evropska komisija. SPD predvideva sofinanciranje projektov s področja spodbujanja razvoja turističnih destinacij, inovativnega okolja in poslovnih con. Denar iz Socialnega sklada bo za opredeljene aktivnosti namenjen zmanjševanju brezposelnosti, spodbujanju socialne vključenosti in vseživljenjskega učenja, za kar je predvidenih 18 milijard SIT. Ukrepom na področju kmetijstva, gozdarstva in ribištva bo namenjenih 5,5 milijarde SIT evropskih sredstev. Iz Kohezijskega sklada bo moč črpati sredstva za projekte, ki izhajajo iz investicijske kohezijske strategije in ki jih bo prav tako odobrila Evropska komisija. Zavedeti se moramo, da denar iz strukturnih in iz Kohezijskega sklada ni podarjen. Odvisen je od pravočasne priprave kakovostnih projektov, ki jih morajo pregledati ustrezne evropske institucije – šele po tem je mogoče pričakovati nakazila. Smotrno pa je poudariti, da brez finančnih vložkov Slovenije, realizacija tovrstnih programov ne bo mogoča.

Področje NUTS-2 v Sloveniji zajema 70 % sredstev iz strukturnih skladov, namenjenih cilju 1. Do take pomoči so torej upravičene regije, katerih gospodarska razvitost je nižja od 75-odstotnega povprečja EU. Predpristopna pogajanja med Slovenijo in EU so se zapletla ravno tu, saj je EU začela pogajanja s predpostavko, da celotno državno ozemlje Slovenije ustreza regiji NUTS-2. Po uradnih statističnih podatkih (za leto 1999) dosega Slovenija 71 % povprečne razvitosti EU, kar ni ovira za črpanje sredstev cilja 1, tudi v primeru, če bi predstavljala le eno programsko območje (Ocena makro in mikro ekonomskih učinkov vstopa SLO v EU, 2003, str. 77). Težave bi lahko nastopile po letu 2006, ko bo v evropsko povprečje vračunana raven razvitosti Poljske in ostalih kandidatk. Ravno zato se bo povprečna razvitost

EU znižala za okrog 10 % . BDP Slovenije bi tako prerasel najnižje kriterije za črpanje te pomoči, zaradi česar Slovenija kmalu ne bi bila upravičena do sredstev, namenjenih cilju 1. V pogajanjih si je zato želela zagotoviti nekatera prehodna obdobja in trajne izjeme od pravnega reda EU. Ljubljana z okolico naj bi predstavljala posebno enoto, saj brez nje slovenski BDP znaša okrog 60 % povprečnega BDP EU (Evrobilten, 1999, št.11, str.17). EU na tak predlog ni pristala, kar je bil za slovensko pogajalsko skupino razlog za oblikovanje novega stališča. Tudi po tem stališču naj bi se osrednjeslovensko regijo (Ljubljana in širša okolica) izvzelo iz strukturnih skladov. Ostalo Slovenijo naj bi se razdelilo na dve področji (vzhodni in zahodni del), ki naj bi bili še po letu 2006 upravičeni do sredstev strukturnih skladov. Na ravni NUTS-3 se je EU strinjala z razdelitvijo slovenskega državnega ozemlja na dvanajst regij.

Slovenija je centralizirana država, ki se srečuje z velikimi notranjimi razlikami v razvitosti. V tem pogledu je velika podobnost s Španijo. Španija je zgodovinsko gledano mlada demokratična država (Ustava iz leta 1978), ki se je po letu 1978 morala spopasti z veliko perečimi vprašanji, povezanimi z uvajanjem demokracije v državo, ki je bila desetletja pod diktatorsko vladavino. Glavni cilj demokratičnih reform je bil povečanje decentraliziranosti države in dodelitev večje samostojnosti regijam. Država lahko s premišljenim oblikovanjem regij pomembno prispeva k lastnemu razvoju. Regije morajo biti oblikovane inteligentno, tako da bodo vsebovale vso potrebno infrastrukturo za lasten razvoj. Španija ima na ravni NUTS-2 razvito regionalno strukturo 17 avtonomnih regij, na ravni NUTS-3 50 provinc in na ravni NUTS-5 več kot 8.000 občin. V Sloveniji je bilo podanih več predlogov o razdelitvi oziroma členitvi ozemlja na 3 ali več regij. Na ravni NUTS-2 smo sprva hoteli dve, potem pa celo tri regije. V pogajanjih z Evropsko komisijo smo sprejeli odločitev o eni sami NUTS-2 regiji. Na ravni NUTS-3 ima Slovenija oblikovanih 12 statističnih regij, ki se bodo v približno podobni obliki preoblikovale v pokrajine. Raven NUTS-4 sestavlja 58 upravnih enot in raven NUTS-5 192 občin.

Sredstva strukturnih skladov pridobijo tiste regije na ravni NUTS-2, kjer je gospodarska razvitost nižja od 75% povprečja EU. Z vstopom novih članic bo nastala velika razlika v gospodarski razvitosti novih in starih članic, še posebno med posameznimi regijami, tako da bodo nekatere sedanje regije izgubile pravico do črpanja sredstev iz strukturnih in Kohezijskega sklada. Ta problem je močno prisoten v Španiji, saj se pojavlja vprašanje, ali bo Španija po širitvi sploh še upravičena do črpanja omenjenih sredstev. Slovenija se bo z vstopom v EU srečala s podobno težavo. BDP na prebivalca Slovenije je v obdobju 1997-1999 znašal 67 % povprečja EU 15, vendar pa bo ta odstotek z vstopom v EU močno narasel in bo presegal 75 % povprečja EU, kar pomeni, da Slovenija kot ena sama regija na ravni NUTS-2 ne bi bila upravičena do sredstev, namenjenih cilju 1. EU je tako že pripravila nekatere rešitve, med katerimi je najzanimivejša ideja, po kateri bi ostalo 75 % sedanje meje, vendar bi vse regije, ki bi jo po širitvi presegle, pred širitvijo pa je niso (primer Španije), prejemale začasno podporo. Nove članice EU, torej tudi Slovenija, pa bodo ne glede na raven razvitosti ostale neto prejemnice sredstev iz proračuna EU do konca tekočega finančnega obdobja.

Španija je članica EU od leta 1986. V obdobju 2000-2006 bo iz strukturnih skladov in Kohezijskega sklada pridobila skupno 56.205 milijonov evrov finančne pomoči (pri tem bo iz strukturnih skladov pridobila 40.045 milijonov evrov in iz Kohezijskega sklada 11.160 milijonov evrov pomoči). Obseg sredstev je precej višji kot v obdobju 1994-1999, ko je bila deležna kar za 6 % manj finančne pomoči (skupno 45.592 milijonov evrov). Kljub naraščajoči višini pomoči EU pa Španija ni znala izkoristiti finančne pomoči EU tako kot npr. Irska, saj se po uspešnosti izrabe dodeljenih sredstev med štirimi kohezijskimi državami uvršča šele na predzadnje mesto. Na prvem mestu je Irska, vendar pa je potrebno poudariti, da je Irska poleg sredstev EU dosegla gospodarsko rast tudi s pomočjo lastne inovativne vladne politike, dobrim sodelovanjem med vlado, industrijo, kmetijstvom, sindikati ter predstavniki lokalnih in regionalnih oblasti, izdatnimi tujimi investicijami in tehnološkimi inovacijami. Slovenija bo v obdobju 2004-2006 deležna 405,4 milijonov evrov pomoči. Malo verjetno je, da bo Slovenija dosegla tako visoko gospodarsko rast kot Irska, saj bi morala povečati koordinacijo med glavnimi gospodarskimi razvojnimi nosilci in posodobiti javno upravo. Kljub temu pa bi Slovenija morala biti bolj ambiciozna in si zadati višje cilje kot Španija ter se pri tem zgledovati na primer po Irski, Finski, severni Italiji ali Flandriji, ki vse po vrsti sodijo v sam vrh lestvice najbolj konkurenčnih gospodarstev. Glede na to, da bo Slovenija prvič sodelovala v instrumentih regionalne politike, bo vprašanj še veliko. Res pa je, da si je doslej nabrala nekaj izkušenj pri upravljanju s predpristopnimi sredstvi, ki so ponudila prve izkušnje s programskim usmerjanjem finančnih sredstev EU.

SKLEP

EU se zavzema za harmoničen razvoj gospodarskih dejavnosti, neprekinjeno in uravnoteženo širitev, večjo stabilnost, hiter dvig življenjskega standarda ter za zблиževanje odnosov med državami članicami. Vse to dosega preko ustanovitve enotnega trga in s približevanjem gospodarskih politik držav članic. Da pa bi velik trg lahko koristil celotnemu gospodarstvu in vsem regijam, ga morajo podpirati tudi učinkovite strukturne politike, ki jih uvaja in financira EU. Zato je bila ustanovljena regionalna politika, ki postaja vse pomembnejša s širitvijo Unije. V ta namen poteka delitev proračunskih sredstev skozi strukturne sklade ter Kohezijski sklad ter nadomešča oz. podpira napore vlad in regionalnih ter lokalnih oblasti. Evropski skladi so tako postali ključni instrument gospodarske politike in prav z njimi se uresničuje načelo solidarnosti v Uniji.

Španija je mlada demokratična država. Države članice EU so dolgo časa nasprotovale vstopu Španije v Unijo, predvsem zaradi dolgoročnega obstoja nedemokratičnih institucij v državi in španske gospodarske nerazvitosti v primerjavi z drugimi članicami EU. Španija je postala članica EU leta 1986. Leta 1988 je španski BDP na prebivalca znašal 72,5 % povprečja držav takratne Evropske skupnosti. Danes znaša slabih 84 % povprečja držav EU. K temu so pripomogla tudi sredstva strukturnih in Kohezijskega sklada. V obdobju 1989-1993 je bila Španija deležna več kot 1.967 milijard pezet finančne pomoči (0,7 % povprečnega letnega španskega BDP v tistem obdobju), v drugem programskem obdobju 1994-1999 se je pomoč potrojila in tako predstavljala 1,7 % takratnega povprečnega letnega BDP. V programskem obdobju 2000-2006 je Španiji namenjenih kar 6 % več finančne pomoči kot v programskem obdobju 1994-1999. Vkljub naraščanju višine pomoči EU Španija ni znala izkoristiti pomoči tako, kot je to uspelo vsem znani zgodbi o uspehu Irske. V zadnjem času postaja izredno pereče vprašanje, ali bo Španija po širitvi še vedno upravičena do pomoči, ki jih prejema danes, saj bo širitev, ki je pred vrati, prinesla še večje razlike v stopnji razvitosti med posameznimi državami članicami in njihovimi regijami.

Slovenija se trenutno nahaja v procesu vključevanja v EU in se zato intenzivno pripravlja na usklajevanje tudi na področju regionalne strukturne politike. S politiko regionalnega razvoja si tako želi zmanjšati ekonomske in socialne razlike med geografskimi področji in se tako čim bolj približati evropskim kriterijem. Podobnost s Španijo je tu velika, saj si obe državi prizadevata za večjo decentraliziranost. Pri tem igrajo pomembno vlogo finančne pomoči EU. Slovenija bo tudi po letu 2006 ostala prejemnica strukturnih pomoči, ki so pomembne za reševanje najrazličnejših problemov in pospešitev razvoja posameznih manj razvitih območij v državi. Slovenija se v prihodnosti ne sme zgledovati po Španiji, saj le-ta ni bila dovolj uspešna pri izkoriščanju pomoči EU, ampak si mora zadati višje cilje in iz trenutne situacije iztržiti le najboljše. Ko bomo vedeli, kaj točno hočemo, je do uresničitve ciljev le še pot, ki jo moramo prehoditi, prihodnost pa bo pokazala, kako daleč v prihodnost znamo pogledati in kako dolgoročne so naše želje in odločitve.

LITERATURA

1. Aljančič Mojca, Bogdanovič Sara Dragana: Regionalna politika. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2000. 72 str.
2. Armstrong Harvey, Taylor Jim, Williams Allan: Regional policy. Artis Mike, ed., Lee Norman, ed., The Economics of the European Union – Policy and Analysis. Oxford: Oxford University Press, 1994, str. 171 - 201.
3. Bradley John: An examination of the ex-post macroeconomic impacts of CSF 1994-99 on Objective 1 countries and regions. Final report. Dublin: ESRI, 2002. 75 str.
4. Farič Metka: Nove zamisli regionalnega razvoja kot podlaga za oblikovanje sodobne regionalne politike. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 93 str.
5. Galy Michel, Pastor Gonzalo, Pujol Thierry: Spain – Converging with the European Community. Washington: International Monetary Fund, 1993. 58 str.
6. Hitiris Theo: European Community Economics (3rd ed.). Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf, 1994. 332 str.
7. Jaklič Marko: Poslovno okolje podjetja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 353 str.
8. Klančar Rado: Vključevanje razvoja malega gospodarstva v strategijo regionalnega razvoja Slovenije. Spodbude za hitrejši razvoj malega gospodarstva v Sloveniji. Maribor: Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem, 1998. 37 str.
9. Kukar Stanka: Regionalna politika v Evropski uniji in Sloveniji. IB revija, Ljubljana, 1997, 9/10/11, str. 68 - 77.
10. Kuljaj Aleksander: Regionalna politika Evropske Unije in Slovenija. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 48 str.
11. Lopez-Claros Avgusto: The Search for Efficiency in the Adjustment Process – Spain in the 1980s. Washington: International Monetary Fund, 1988. 43 str.
12. Loughlin John: Regional and Local Democracy in the European Union. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 1999. 367 str.
13. Menardi Boris: Španjolska. Zagreb: Školska knjiga, 1982. 218 str.
14. Menart Matjaž: Regionalna politika in strukturni skladi v Evropski uniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 43 str.
15. Murn Ana: Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, posameznih državah evropske unije in v Sloveniji. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2001. 83 str.
16. Pečar Janja: Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2001). Delovni zvezek 7/2002. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2002. 107 str.
17. Peterman Poljanšek Simon Peter: Regionalni razvoj v luči približevanja EU. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 43 str.
18. Pompl Wilhelm, Lavery Patric: Tourism in Europe – Structures and developments. Oxon: CAB International, 1993. 363 str.

19. Pungartnik Andrej: Vpliv strukturnih pomoči Evropske Unije na gospodarski razvoj Kohezijskih držav. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2003. 47 str.
20. Roney Alex, Budd Stanley: The European Union: A Guide Through the European Maze. London: Kogan Page, 1998. 174 str.
21. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 732 str.
22. Slovenija in EU: O pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje, 2003. 150 str.
23. Strmšnik Igor: Regionalne strukture razširjene evropske zveze. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1997. 160 str.
24. Škufca Mateja: Ekonomska politika Španije. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1995. 54 str.
25. Šporar Boštjan: Spremembe gospodarske strukture Španije in Portugalske in njun pristop k Evropski Skupnosti. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1993. 65 str.
26. Šteblaj Mojca: Regionalni razvoj in kohezija. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, Agencija RS za regionalni razvoj, 2001. 21 str.
27. Turk Boštjan: Regionalizem v Evropski uniji. Gospodarski vestnik, Ljubljana, Posebna izdaja, 2003, september, str. 9-11.
28. Williamson John: The Political Economy of Policy Reform. Washington: Institute for International Economics, 1994. 601 str.
29. Zaveršek Boštjan: Regionalizem v luči slovenskega približevanja Evropski Uniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 51 str.

VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj.
[URL:<http://www.gov.si/arr/index.html>], 22.02.2004.
2. Community Support Framework (2000-2006) for Spanish Objective 1 regions.
[URL:http://www.europa.eu.int/comm/regional-policy/funds/prord/document/resu_en.pdf], 17.10.2003.
3. Country Study & Country Guide – Spain and the European Community.
[URL:<http://reference.allrefer.com/country-guide-study/spain/spain144.html>], 27.01.2004.
4. Country Study & Country Guide – Spain - Local Government.
[URL:<http://reference.allrefer.com/country-guide-study/spain/spain124.html>], 27.01.2004.
5. Country Study & Country Guide – Spain – Regional Government.
[URL:<http://reference.allrefer.com/country-guide-study/spain/spain123.html>], 27.01.2004.
6. CSF (2000-2006) for Spanish Objective 1 regions.
[URL:http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/prord/pro2000_en.htm], 11.12.2003.
7. Eurostat, marec 1995; EU Committee of the regions, december 1997.

8. Evrobilten, 1999, št. 11. 17 str.
9. Evropska unija: Članice.
[URL: http://www.evropska-unija.si/Evropska_unija/Clanice/spanija.htm], 15.10.2004.
10. Evropska unija: Odnosi.
[URL: http://www.evropska-unija.si/Evropska_unija/Odnosi/odnosi.htm], 14.10.2003.
11. Evropska unija: Predpristopna pomoč.
[URL: http://evropska-unija.si/Evropska_unija/Predpristopna_pomoc/pomoc.htm], 03.06.2003.
12. First progress report on economic and social cohesion, 2002. 27 str.
13. Framework for funding of investments in the field of transport infrastructure with Ispa.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/download/trans_en.pdf], 15.02.2004.
14. Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001. 151 str.
15. Ocena makro in mikro ekonomskih učinkov vstopa SLO v EU, 2003. 77 str.
16. Regional Policy – Inforegio.
[URL: http://www.europa.eu.int/comm/regional-policy/country/overmap/e/e_en.htm], 19.12.2002.
17. Sapard Annual Report – Year 2000. Brussels: Commission of the European communities, 2001. 31 str.
18. Sapard Annual Report – Year 2001. Brussels: Commission of the European communities, 2002. 39 str.
19. Sapard Annual Report – Year 2002. Brussels: Commission of the European communities, 2003. 61 str.
20. Second progress report on economic and social cohesion.
[URL: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim2_en.htm], 30.01.2003.
21. Slovenija in EU: o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje, 2003. 150 str.
22. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: <http://surs.gov.si/katalogrds/podstrani/dodatek3.html>], 16.02.2004.
23. Structural actions 2000-2006 Commentary and Regulations. Luxembourg, 2000. 158 str.
24. The Cohesion Fund at a glance.
[URL: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/procf/cf_en.htm], 19.12.2002.
25. The enlargement Process and the three pre-accession instruments: Phare, Ispa, Sapard. European commission, Enlargement Directorate General, 2001. 30 str.
26. The EU compendium of spatial planning systems and policies: Spain. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000. 157 str.
27. The Phare Programme.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/pdf/phare2000.pdf>], 15.02.2004.

28. The Structural Funds.
[URL:http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/download/trans_en.pdf],
15.09.2003.
29. The Structural Funds in Spain in the period 2000-2006.
[URL:http://www.europa.eu.int/comm/regional-policy/country/overmap/e/es_en.htm],
19.12.2002.
30. Third report on Economic and Social cohesion.
[URL:http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm], 15.03.2004.
31. Urad vlade za informiranje.
[URL:<http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/398-95/>], 05.02.2004.
32. Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory.
[URL:http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/conclu2_en.htm], 30.09.2003.

SLOVARČEK

Agreement for a preferential commercial trade	Sporazum o prednostni trgovinski izmenjavi
Agrupacion de comunidades autonomas	Avtonomne regije v Španiji na ravni NUTS-1
Ayuntamiento	Občinski svet
Basic Law on Local Government, LRBRL	Osnovni zakon o lokalni vladi
BDP	Bruto domači proizvod
Cabildos	Svet – koncil na Kanarskih otokih
CEEI	Evropski center za podjetništvo in inovacije
CFP	Skupna ribiška politika
Cohesion Fund	Kohezijski sklad
Community Initiatives	Pobude skupnosti
Community Support Framework, CSF	Razvojni okvir podpore skupnosti
Comunidades autonomas (Autonomous Communities)	Avtonomne regije v Španiji na ravni NUTS-2
Congreso de los diputados	Kongres delegatov
Consejos	Svet – koncil na Balearih
Council of EU	Svet EU
Diputación	Vladajoča institucija v provincah v Španiji
European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF	Evropski kmetijski sklad
European Commission	Evropska komisija
European Investment Bank, EIB	Evropska investicijska banka
European Regional Development Fund, ERDF	Evropski regionalni razvojni sklad
European Social Fund, ESF	Evropski socialni sklad
EUROSTAT	Evropski statistični urad
Financial Instruments for Fisheries Guidance, FIG	Finančni instrument za usmerjanje ribištva
Innovative actions	Ukrepi za spodbujanje inovacij in raziskav
Interterritorial Compensation Fund	Sklad, na podlagi katerega država dodeljuje denarna sredstva posameznim regijam v Španiji
Las cortes generales – Cortes	Španski parlament
Ley Orgánica de Financiación de las Comunidades Autónomas (Organic Law on the Financing of the Autonomous Communities), LOFCA	Zakon, ki določa glavni način financiranja regij v Španiji
Local Government Act	Zakon o lokalni samoupravi
Municipios	Občine
National Development Plan	Državni razvojni program

National Fund for Municipal Cooperation	Nacionalni sklad za občinsko sodelovanje
Nomenclature des Unités Territorielles pour Statistique (NUTS)	Statistična klasifikacija teritorialnih enot (SKTE)
Operational Programmes	Izvedbeni programi
Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
Organisation for European Economic Cooperation, OEEC	Organizacija za evropsko ekonomsko sodelovanje
Prime minister	Predsednik vlade
Provincias	Province
Regional Assembly	Regionalna skupščina
Regional Authority	Regionalna oblast
RRA	Regionalne razvojne agencije
Senado	Senat, zgornji dom
Single Programming Document, SPD	Enotni programski dokument
Trans European Networks, TEN	Evropska prometna infrastruktura
Vizcaya, Alava, Guipúzcoa	Pokrajinske administracije v Baskiji

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Tabela 1: Rast BDP na prebivalca v kohezijskih državah v obdobju 1988-2003	1
Tabela 2: Decentralizirana oblast v EU.....	2
Tabela 3: Pregled odobrenih in izplačanih sredstev Phare kandidatkam v obdobju 1990-2000 (v mio eur).....	3
Tabela 4: Alokacija Ispa sredstev v državah kandidatkah	4
Tabela 5: Sapard program v državah kandidatkah v letih 2000-2003 (v eur).....	5
Tabela 6: Občine po številu prebivalcev in po avtonomnih regijah v Španiji v letu 1999 ...	6
Tabela 7: Skupni CSF izdatki kot % BDP v obdobju 1993-1999	7
Tabela 8: Povečanje BDP (kot % sprememba relativno glede na stanje brez CSF) v obdobju 1993-2010	8
Tabela 9: Kumulativni CSF multiplikatorji kohezijskih držav	9
Tabela 10: Povprečna stopnja rasti BDP po posameznih regijah v Španiji v obdobju 1995-2001 in BDP na prebivalca po posameznih regijah pred in po širitvi EU	10
Tabela 11: Sredstva Kohezijskega in strukturnih skladov, namenjena Sloveniji v obdobju 2004-2006 (mio eur).....	11
Zemljevid 1: Regionalne strukture v Španiji na ravni NUTS-2 v letu 1991 – avtonomne regije, province in občine	12
Zemljevid 2: Velikost avtonomnih regij na ravni NUTS-2 in število prebivalcev v posamezni avtonomni regiji v Španiji v letu 1991	13

Tabela 1: Rast BDP na prebivalca v kohezijskih državah v obdobju 1988-2003

Leto	Grčija	Španija	Irska	Portugalska	EU 15
1988	58,3	72,5	63,8	59,2	100,00
1989	59,1	73,1	66,3	59,4	100,00
1990	57,4	74,1	71,1	58,5	100,00
1991	60,1	78,7	74,7	63,8	100,00
1992	61,9	77,0	78,4	64,8	100,00
1993	64,2	78,1	82,5	67,7	100,00
1994	65,2	78,1	90,7	69,5	100,00
1995	65,9	78,2	93,3	69,7	100,00
1996	66,6	79,3	93,5	70,0	100,00
1997	65,9	79,9	103,7	73,3	100,00
1998	66,9	79,2	106,1	72,2	100,00
1999	68,2	82,1	112,2	71,9	100,00
2000	67,7	82,2	115,2	68,0	100,00
2001*	64,7	84,1	117,9	69,0	100,00
2002*	69,0	83,4	119,1	72,5	100,00
2003*	70,4	83,8	119,9	72,1	100,00

*projekcija

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, Tables, 2003, str.1.

Tabela 2: Decentralizirana oblast v EU

Država	Regionalna oblast	Vmesna lokalna oblast	Lokalna oblast
Avstrija	9 dežel	/	2347 občin
Belgija	3 regije	10 provinc	589 občin
Danska	/	14 amterjev	275 občin
Finska	1 avtonomna regija	19 regij	455 občin
Francija	26 regij	100 departmajev	36.433 občin
Nemčija	16 dežel	426 okrajev (Kreise)	16.068 občin 117 mest zunaj okrajev
Grčija	/	/	359 demoj 5562 koinotikes
Italija	20 regij	95 provinc	8066 občin
Irska	/	29 okrožij	83 občin 5 mestnih korporacij
Luksemburg	/	/	118 občin
Nizozemska	/	12 provinc	633 občin
Portugalska	2 avtonomni regiji	/	305 občin 4220 freguesias
Španija	17 regij	50 provinc	8098 občin
Švedska	/	23 landstingov	288 občin
Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske	/	56 okrožij	482 distriktov

Vir: Turk, 2003, str.10.

Tabela 3: Pregled odobrenih in izplačanih sredstev Phare kandidatkam v obdobju 1990-2000
(v mio eur)

Država	Odobrena sredstva	Izplačana sredstva
Albanija	621,35	409,37
Bosna in Hercegovina	289,19	241,49
Bolgarija	1.000,86	603,14
Češka	576,57	355,23
Estonija	222,49	152,71
FYROM	257,00	156,94
Madžarska	1.075,23	730,95
Latvija	282,72	179,09
Litva	420,65	227,57
Poljska	2.500,28	1.609,88
Romunija	1.439,50	784,76
Slovaška	433,45	205,59
Slovenija	224,75	122,58
Češkoslovaška	230,49	228,88
Vzhodna Nemčija	34,49	28,61
Jugoslavija	43,68	43,68
Večdržavni programi	2.228,00	1.566,78
Skupaj	11.880,70	7.647,25

Vir: The Phare Programme, 2004.

Tabela 4: Alokacija Ispa sredstev v državah kandidatkah

Države kandidatke	Površina (km ²)	Populacija 1997 (000)	BDP * na prebivalca	Alokacija sredstev (%)
Bolgarija	111.062	8.312	67	8-12
Češka	78.864	10.304	166	5,5-8
Estonija	43.431	1.458	90	2-3,5
Madžarska	93.030	10.155	124	7-10
Latvija	64.589	2.469	67	3,5-5,5
Litva	65.300	3.706	76	4-6
Poljska	312.685	38.660	91	30-37
Romunija	238.391	22.546	84	20-26
Slovaška	49.035	5.383	116	3,5-5,5
Slovenija	20.256	1.986	175	1-2

* Povprečje 1995-1997.

Vir: Framework for funding of investments in the field of transport infrastructure with Ispa, 2004.

Tabela 5: Sapard program v državah kandidatkah v letih 2000-2003 (v eur)

Država	2000	2001	2002	2003
Madžarska	38.054.000	39.492.002	40.578.737	40.981.231
Latvija	21.848.000	22.673.602	23.297.531	23.528.615
Slovenija	6.337.000	6.576.465	6.757.436	6.824.462
Bolgarija	52.124.000	54.093.686	55.582.227	56.133.539
Češka	22.063.000	22.896.727	23.526.795	23.760.154
Litva	29.829.000	30.956.192	311.808.039	32.123.538
Slovaška	18.289.000	18.980.113	19.502.405	19.695.846
Poljska	168.683.000	175.057.271	179.874.468	181.658.615
Estonija	12.137.000	12.595.639	12.942.243	13.070.615
Romunija	150.636.000	156.328.303	160.630.119	162.223.385
Skupaj	520.000.000	539.650.000	554.500.000	560.000.000

Vir: Sapard Annual Report 2000, 2001, str. 8.

Sapard Annual Report 2001, 2002, str. 8.

Sapard Annual Report 2002, 2003, str. 11.

Tabela 6: Občine po številu prebivalcev in po avtonomnih regijah v Španiji v letu 1999

Regija	Število prebivalcev v posamezni občini						Število občin v regiji
	manj kot 5.000	5.000 – 20.000	20.000 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 – 500.000	500.000 ali več	
Andaluzija	531	176	42	9	8	2	768
Aragon	709	17	2	-	-	1	729
Asturias	45	25	3	3	2	-	78
Baleari	40	20	6	-	1	-	67
Kanarski otoki	28	44	11	1	3	-	87
Kantabrija	85	14	1	1	1	-	102
Castile-La Mancha	854	48	7	5	1	-	915
Castile-Leon	2.211	35	4	4	4	-	2.248
Katalonija	797	103	24	9	8	1	942
Ekstrema-dura	337	36	5	1	1	-	380
Galicija	179	117	10	4	3	-	313
Madrid	139	19	9	5	6	1	179
Murcia	10	24	8	1	2	-	45
Navarra	253	13	1	-	1	-	268
Basqua	184	45	9	5	4	-	247
Country La Rioja	167	6	-	-	1	-	174
Valencia	409	88	33	5	3	1	539
Ceuta in Melilla	-	-	-	2	-	-	2
SKUPAJ	6.968	829	176	55	49	6	8.083

Vir: Loughlin, 1999, str. 120.

Tabela 7: Skupni CSF izdatki kot % BDP v obdobju 1993-1999

Leto	Grčija	Irska	Portugalska	Španija
1993	0	0	0	0
1994	3,19	1,68	3,17	1,16
1995	3,05	1,75	3,03	1,15
1996	2,99	1,67	3,00	1,17
1997	2,89	1,56	2,95	1,19
1998	2,90	1,50	2,96	1,22
1999	2,95	1,39	3,00	1,24

Vir: Bradley, 2002, str. 47.

Tabela 8: Povečanje BDP (kot % sprememba relativno glede na stanje brez CSF) v obdobju 1993-2010

Leto	Grčija	Irska	Portugalska	Španija
1993	0	0	0	0
1994	2,01	1,61	2,72	1,10
1995	1,94	2,02	2,78	1,18
1996	1,95	2,17	2,87	1,25
1997	1,90	2,34	3,30	1,32
1998	2,03	2,76	4,04	1,39
1999	2,16	2,83	4,66	1,39
2002	0,50	1,43	2,30	0,40
2010	0,66	1,00	2,06	0,58

Vir: Bradley, 2002, str. 76.

Tabela 9: Kumulativni CSF multiplikatorji kohezijskih držav

Obdobje	Grčija	Irska	Portugalska	Španija
1994-1999	0,67	1,44	1,12	1,07
1994-2002	0,76	1,88	1,53	1,23
1994-2010	1,07	2,83	2,55	1,77
Lestvica	4	1	2	3

Vir: Bradley, 2002, str. 76.

Tabela 10: Povprečna stopnja rasti BDP po posameznih regijah v Španiji v obdobju 1995-2001 in BDP na prebivalca po posameznih regijah pred in po širitvi EU

REGIJE	St. Rasti BDP*	BDP na prebivalca v PPS**		
		2001, EU15=100	Povprečje 1999-2000, EU25=100	2001, EU25=100
Španija	3,7	84,2	83,9	92,4
Galicija	2,8	66,5	66,3	73,0
Asturija	2,4	72,4	71,9	79,4
Kantabrija	4,2	82,7	81,3	90,7
Baskija	3,9	105,1	103,6	115,4
Navarra	3,6	106,2	106,2	116,5
La Rioja	3,7	96,9	94,7	106,3
Aragonija	2,9	90,5	89,6	99,3
Madrid	4,2	112,4	112,3	123,3
Kastilija-Leon	2,4	78,0	77,5	85,6
Kastilija-La Manča	3,1	67,1	67,5	73,7
Estremadura	3,5	53,5	53,8	58,7
Katalonija	3,3	100,7	101,2	110,5
Valenciana	4,3	81,1	80,8	89,0
Baleari	5,3	105,4	102,4	115,7
Andaluzija	3,9	63,1	62,5	69,2
Murcia	4,4	71,2	70,5	78,2
Cevta in Melilla	3,9	68,0	69,6	74,78
Kanarski otoki	4,8	79,1	79,6	86,8

* povprečna letna % sprememba v obdobju 1995-2001

** PPS - partiteta kupne moči

Vir: Third report on Economic and Social Cohesion, 2004.

Tabela 11: Sredstva Kohezijskega in strukturnih skladov, namenjena Sloveniji v obdobju 2004-2006 (mio eur)

Vrsta sklada	%	2004-2006	2004	2005	2006
Strukturni skladi	58,4	236,8	58,7	79,3	98,8
Cilj 1	88,7	210,1	52,1	70,4	87,6
Cilj 2	-	-	-	-	-
Cilj 3	-	-	-	-	-
INTERREG	8,9	21,0	5,2	7,0	8,8
EQUAL	2,4	5,7	1,4	1,9	2,4
Kohezijski sklad	41,6	168,6	57,7	47,5	63,4
Skupaj	100	405,4	116,4	126,8	162,2

Vir: Slovenija in EU, 2003, str. 100.

Zemljevid 1: Regionalne strukture v Španiji na ravni NUTS-2 v letu 1991 – avtonomne regije, province in občine

Vir: The EU compendium of spatial planning systems and policies: Spain, 2000, str. 133.

Zemljevid 2: Velikost avtonomnih regij na ravni NUTS-2 in število prebivalcev v posamezni avtonomni regiji v Španiji v letu 1991

Vir: The EU compendium of spatial planning systems and policies: Spain, 2000, str. 20.